

T.C
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ BİLİM DALI

60-72 AYLIK ÇOCUKLARIN BİYOFİLİ (DOĞAYA YAKINLIK) SEVİYELERİ
İLE EMPATİ BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TUĞÇE TAŞCI

DANIŞMAN

DOÇ. DR. SUAT KOL

MAYIS 2023

T.C
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ BİLİM DALI

60-72 AYLIK ÇOCUKLARIN BİYOFİLİ (DOĞAYA YAKINLIK) SEVİYELERİ
İLE EMPATİ BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TUĞÇE TAŞCI

DANIŞMAN

DOÇ. DR. SUAT KOL

MAYIS 2023

BİLDİRİM

Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tez-Proje Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırladığım bu çalışmada:

- Tezde yer verilen tüm bilgi ve belgeleri akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi ve sunduğumu,
- Yararlandığım eserlere atıfta bulunduğumu ve kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değiştirmede bulunmadığımı,
- Bu tezin tamamını ya da herhangi bir bölümünü başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

Tuğçe TAŞÇI

İTHAF

Sevgilerini ve desteklerini benden hiç eksik etmeyen

CANIM AİLEM'E...

ÖN SÖZ

Küçük bir kız çocuğuyken öğretmen olma hayali kurmamın ve verdiği haklarla bu hayali gerçekleştirebilmemin yegâne kahramanı Başöğretmen Mustafa Kemal Atatürk'e sevgi ve minnetlerimi sunarım.

Yüksek lisans eğitimimin başından itibaren bana güvenen, araştırma sürecimde bana ve tezime benden daha çok inanan, motivasyonumu kaybettiğimde beni cesaretlendiren, bilgisini ve desteğini benden esirgemeyen danışmanım Doç. Dr. Suat KOL'a sevgi ve saygı ile teşekkürlerimi sunarım.

Doğduğum günden itibaren beni sonsuz bir sevgiyle seven, her koşulda desteklerini arkamda hissettiğim ve tezimi rahat yazabileyim diye hayatı bana kolaylaştırmak için ellerinden geleni yapan annem Şengül TAŞÇI, babam Hamza TAŞÇI, ablam Nagihan AYANOĞLU ve abim Ömer TAŞÇI'ya teşekkür ederim. Tatlılıkları ve sevgileriyle en stresli zamanımda bile beni mutlu eden biricik yeğenlerim Azra ve Egemen'in gözlerinden öperim.

Veri analizi aşamasında bana en baştan SPSS öğreten Prof. Dr. Muhsin HALİS'e desteklerinden dolayı teşekkür ederim.

Araştırma sürecimde beni motive eden ve yardımlarını esirgemeyen kıymetli arkadaşlarım Alperen OCAK ve Büşra KIT'a teşekkür ederim.

Veri toplama sürecinde gittiğim okullarda beni büyük bir içtenlikle karşılayan öğretmen ve personellere; bana hemen alışan ve sevgilerini en doğal şekilde gösteren kendi minik kalbi kocaman tüm çocuklara teşekkür ederim.

Son olarak, tez yazım sürecimde beni yarı yolda bırakmayan DELL marka bilgisayarına teşekkür ederim.

ÖZET

60-72 AYLIK ÇOCUKLARIN BİYOFİLİ (DOĞAYA YAKINLIK) SEVİYELERİ İLE EMPATİ BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Tuğçe TAŞCI, Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Suat KOL

Sakarya Üniversitesi, 2023.

İnsanlığın ilk zamanlarından bu yana, doğanın insan üzerindeki etkisi her zaman önemli olmuştur. Özünde doğanın bir parçası olan insan sanayileşme, kentleşme ve teknolojik devrimlerle parçası olduğu doğadan zamanla uzaklaşmıştır. Bu uzaklaşmadan özellikle çocuklar etkilenmişlerdir. Yapılan araştırmalar, çocuğun doğayla iç içe olmasının çocuğun motor ve bilişsel becerileri başta olmak üzere yardımlaşma, canlıları koruma, çevreye duyarlılık gibi prososyal becerilerini geliştirdiğini göstermiştir. Bu nedenle çocuğun biyofili seviyesinin ölçülmesi ve biyofilinin çocuğun hangi becerilerini ne derecede etkilediğini bilmek önemlidir. Çocuğun sosyal-duygusal gelişiminde önemli bir yer tutan empati ise bu becerilerden biridir. Bu araştırmanın amacı, 60-72 aylık çocukların biyofili seviyeleri ile empati becerileri arasındaki ilişkiyi incelemek olarak belirlenmiştir. Çalışmada nicel yöntem desenlerinden ilişkisel tarama kullanılmıştır. Araştırmanın deney grubu Sakarya MEB’e bağlı Adapazarı ve Serdivan ilçelerinde resmi anaokulu ve anasınıflarında eğitimini sürdüren 60-72 aylık 150 çocuktan oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak “Çocuklar İçin Biyofili Ölçeği” ve “Çocuklar İçin Empati Ölçeği (ÇEMÖ)” kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda çocuğun biyofili seviyesi ile empati becerisi arasında yüksek düzeyde, olumlu bir ilişki olduğu bulunmuştur. Her iki ölçekte de elde edilen toplam puanların değişkenlere göre incelenmesi sonucunda çocukların biyofili seviyeleri doğada bulunma sıklığına göre anlamlı farklılık gösterirken; empati becerilerinin babanın yaşına göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Biyofili, Doğaya Yakınlık, Empati, Okul Öncesi

ABSTRACT

EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN THE CHILDREN’S BIOPHILIA (AFFINITY TOWARDS NATURE) AND EMPATHY SKILLS OF 60- 72 MONTHS-OLD CHILDREN

Tuğçe TAŞCI, Master Thesis

Supervisor: Doç. Dr. Suat KOL

Sakarya University, 2023.

Since the earliest times of humanity, the influence of nature on man has always been significant. Human being, who is essentially a part of nature, has moved away from nature, of which it is a part, with industrialization, urbanization and technological revolutions. Children are particularly affected by this distancing. Studies have shown that being in touch with nature improves the child's motor and cognitive skills, as well as prosocial skills such as helping each other, protecting living things, and being sensitive to the environment. For this reason, it is important to measure the children's biophilia and to know how much biophilia affects the children's social skills. Empathy, which has an important place in the social-emotional development of the child, is one of these skills. The aim of this study is to examine the relationship between biophilia levels and empathy skills of 60-72 months-old children. In this study, “Biophilia Scale for Children” and “Empathy Scale for Children” were used as data collection tools. The research is a quantitative study in relational survey model. The study group of the research consists of 150 children aged 60-72 months who attend the kindergartens and primary school kindergartens affiliated to the Ministry of National Education in Adapazarı and Serdivan districts of Sakarya province. As a result of the analysis, it was found that there was a high level of positive correlation between the children's biophilia and their empathy skills. As a result of the examination of the scale total scores of both scales according to the variables, while the biophilia levels of children differ significantly according to the frequency of being in nature; It was found that empathy skills differed significantly according to the age of the father.

Keywords: Affinity towards nature, Children’s biophilia, Empathy, Preschool

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM	i
İTHAF	ii
ÖN SÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TABLolar LİSTESİ	viii
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
1.1.Problem Durumu	2
1.2.Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	3
1.3. Problem Cümlesi	4
1.4.Alt Problemler	4
1.5. Varsayımlar	5
1.6.Sınırlılıklar.....	5
1.7.Tanımlar	5
BÖLÜM II.....	6
ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	6
2.1. Biyofili Kavramı.....	6
2.1.1. Biyofilinin Tanımı	6
2.1.2. Çocuklarda Biyofili Gelişimi.....	7
2.2. Empati Kavramı.....	8
2.2.1. Empati Kavramının Tanımı	8
2.2.2. Çocuklarda Empatinin Gelişimi	10
2.3. Biyofili ve Empati ile İlgili Yapılan Araştırmalar.....	12
2.3.1. Biyofili ile İlgili Araştırmalar.....	12

2.3.1.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	12
2.3.1.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	15
2.3.2. Çocuklarda Empati ile İlgili Araştırmalar	16
2.3.2.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	16
2.3.2.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	23
BÖLÜM III.....	26
YÖNTEM	26
3.1. Araştırma Modeli.....	26
3.2. Çalışma Grubu.....	26
3.3. Veri Toplama Araçları.....	29
3.3.1. Genel Bilgi Formu	30
3.3.2. Çocuk Biyofili Ölçeği.....	30
3.3.3 Çocuklar İçin Empati Ölçeği (ÇEMÖ).....	30
3.4. Veri Toplama Süreci.....	31
3.5. Verilerin Analizi	32
BÖLÜM IV	34
BULGULAR	34
4.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular	34
4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	35
4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	40
BÖLÜM V	46
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	46
5.1. Sonuç ve Tartışma	46
5.2.Öneriler.....	50
KAYNAKLAR.....	51
EKLER	60

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Çalışmaya Katılan Çocukların Demografik Özellikleri	277
Tablo 2.Çocuklar İçin Biyofili Ölçeği ve Çocuklar İçin Empati Ölçeği'nin Standart Sapma ve Ortalama Değerleri	322
Tablo 3. Çocukların Biyofili Seviyeleri İle Empati Becerileri Arasındaki Basit Regresyon Analizi Sonuçları	344
Tablo 4. Biyofili Ölçeği Toplam Puanlarının Cinsiyete Göre Bağımsız T-Testi Sonuçları (Alt Problem 2.1)	355
Tablo 5. Biyofili Ölçeği Toplam Puanlarının Kardeş Sayısına Göre ANOVA Sonuçları (Alt Problem 2.2)	355
Tablo 6. Biyofili Ölçeği Toplam Puanlarının Doğum Sırasına Göre ANOVA Sonuçları (Alt Problem 2.3)	366
Tablo 7. Biyofili Ölçeği Toplam Puanlarının Annenin Yaşına Göre ANOVA Sonuçları (Alt Problem 2.4)	377
Tablo 8. Biyofili Ölçeği Toplam Puanlarının Babanın Yaşına Göre ANOVA Sonuçları (Alt Problem 2.5)	377
Tablo 9. Biyofili Ölçeği Toplam Puanlarının Annenin Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları (Alt Problem 2.6).....	388
Tablo 10. Biyofili Ölçeği Toplam Puanlarının Babanın Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları (Alt Problem 2.7).....	388
Tablo 11. Biyofili Ölçeği Toplam Puanlarının Çocukların Doğada Bulunma Sıklıklarına Göre ANOVA Sonuçları (Alt Problem 2.8)	399
Tablo 12. Biyofili Ölçeği Toplam Puanlarının Çocukların Yaşadıkları Yere Göre Bağımsız T-Testi Sonuçları (Alt Problem 2.9).....	40
Tablo 13. Empati Ölçeği (ÇEMÖ) Toplam Puanlarının Cinsiyete Göre Bağımsız T-Testi Sonuçları (Alt Problem 3.1)	40
Tablo 14. Empati Ölçeği (ÇEMÖ) Toplam Puanlarının Kardeş Sayısına Göre ANOVA Sonuçları (Alt Problem 3.2).....	41

Tablo 15. Empati Ölçeği (ÇEMÖ) Toplam Puanlarının Doğum Sırasına Göre ANOVA Sonuçları (Alt Problem 3.3).....	41
Tablo 16. Empati Ölçeği (ÇEMÖ) Toplam Puanlarının Annenin Yaşına Göre ANOVA Sonuçları (Alt Problem 3.4).....	42
Tablo 17. Empati Ölçeği (ÇEMÖ) Toplam Puanlarının Babanın Yaşına Göre ANOVA Sonuçları (Alt Problem 3.5).....	42
Tablo 18. Empati Ölçeği (ÇEMÖ) Toplam Puanlarının Annenin Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları (Alt Problem 3.6).....	43
Tablo 19. Empati Ölçeği (ÇEMÖ) Toplam Puanlarının Babanın Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları (Alt Problem 3.7).....	44
Tablo 20. Empati Ölçeği (ÇEMÖ) Toplam Puanlarının Çocukların Doğada Bulunma Sıklıklarına Göre ANOVA Sonuçları (Alt Problem 3.8)	44
Tablo 21. Empati Ölçeği (ÇEMÖ) Toplam Puanlarının Çocukların Yaşadıkları Yere Göre Bağımsız T-Testi Sonuçları (Alt Problem 3.9)	45

BÖLÜM I

GİRİŞ

Biyofili (doğaya yakınlık), insan benliği ve diğer yaşayan sistemler arasındaki bağ; yaşama ve yaşayan sistemlere karşı duyulan sevgi olarak tanımlanır (Wilson, 1984). Başka bir tanıma göre ise, insanların yaşama ve canlılık süreçlerine katılımını sağlamak için genetik temelli bir ihtiyaç ve eğilimdir. Ayrıca bireyin doğal çevreyi araştırmak ve keşfetmek için doğuştan getirdiği bir eğilim olarak da tanımlanmaktadır (Khan Jr, 1997).

İnsanoğlunun doğaya karşı doğal bir eğiliminin olması çeşitli teorilerle desteklenebilir. Appleton (1975)'a göre, insanlar avcı toplayıcı dönemden beri süregelen korunma ve güvenlik ihtiyacı nedeniyle sık çalılık veya ağaçlık düzlükleri tercih etme eğilimi göstermektedirler. Bu duruma benzer şekilde Wilson (1993), insanların yaşamlarını sürdürebilmek için içgüdüsel olarak verimli ve güvenli yerler aradıklarını, bu iki unsurun kesişimi olarak ağaçlık ve su kenarında bulunan yerleri tercih ettiklerini belirtmiştir.

Kellert ve Wilson (1995)'a göre, insanların herhangi doğal bir uyarana karşı geliştirdiği tepkiler olumlu veya olumsuz yönde şekillenmektedir. Bu tepkilerden olumlu yönde olanları biyofili, olumsuz yönde olanları ise biyofobik olarak tanımlanmıştır. Bu olumlu ve olumsuz tepkiler, insanların doğanın avantajlarından yararlanmasına olanak sağlarken aynı zamanda doğadaki tehlikelerden uzak durup yaşamı devam ettirmeyi mümkün kılmaktadır. Örneğin yılan, akrep gibi zehirli hayvanların oluşturduğu riskli durumlar veya yükseklik, karanlık gibi korku duygusunu ortaya çıkaran durumlar insanoğlunun hayatta kalma içgüdüsunü harekete geçirmektedir. Bu durumda, biyofili ve biyofobi bireyin yaşamının ilk yıllarında ortaya çıkabilmektedir. Bu nedenle, biyofili ve biyofobinin bebeklerde ve çocuklarda nasıl geliştiğini anlamak önemlidir.

Bazı araştırmalar doğal uyaranlara karşı gösterilen olumsuz tepkilerin bilinçsiz ve olağan olduğunu gösterirken diğer araştırmalar ise bu tepkilerin öğrenilmiş ve kültüre bağlı olarak değişkenlik gösterdiğini belirtmiştir (Ulrich, 1993). Bu nedenle çocuklar, doğanın olumlu yönlerinden faydalanmak, doğa sevgisini ve yakınlığını artırmak; öğrenilmiş korkulardan ve bunun dezavantajlarından uzak durabilmek için doğayı keşfetmeye ve doğada özgürce hareket etmeye ihtiyaç duyarlar. Ancak günümüz şartları çocuklara bu imkânı sunmada yeterli ve elverişli değildir. Louve (2008)'a göre bu duruma bağlı olarak, doğaya dair

yeterli deneyime sahip olmayan çocuklar, doğa yoksunluğu sendromuyla birlikte fiziksel ve sosyal duygusal gelişimlerinde eksiklikler yaşayabilirler. Gelişimin ‘gelişim alanları birbirini etkiler’ temel ilkesine dayanarak bu azalma sonucunda meydana gelen duygusal ve fiziksel gelişimdeki eksiklikler çocuğun sosyal duygusal gelişim alanını da etkileme özelliğine sahiptir. Sosyal duygusal gelişim alanında yer alan kavramlardan biri olan empati "kişinin kendi durumundan çok bir başkasının durumuna daha uygun olan duygusal bir tepki” olarak tanımlanmıştır (Hoffman, 1987). Rogers (1983) ise “bireyin kendisini karşısındakinin yerine koyarak olay ve durumlara onun bakış açısı ile bakması, o kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru şekilde anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi” olarak tanımlamıştır. Diğer yandan, 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı’nda, 60-72 aylık çocukların sosyal duygusal gelişim özellikleri arasında yer alan “başkalarının duygularını açıklar” maddesi ise empati gelişiminin başlangıcı olarak kabul edilebilir.

1.1.Problem Durumu

İnsan, eski çağlardan bu yana doğanın bir parçası olarak kabul edilmiştir. Konar göçer insanlar doğanın koşullarına göre yer değiştirirken; yerleşik düzendekiler yaşam alanlarını doğa koşullarının avantajlı olduğu yerlere kurmuşlardır. Bereketli toprak, suya yakın yerleşim yeri, bitki ve hayvan çeşitliliği gibi doğal etmenler hayatta kalmanın önemli birer parçası olarak kabul edilmektedir. Günümüzde ise sanayileşme ile başlayan çarpık kentleşme, yoğun nüfus gibi etmenler insanla doğa arasına mesafe koymaktadır. Son yıllarda teknolojik gelişmeler ile birey, doğanın bir parçası olmaktan uzaklaşmıştır. Günümüzde şehirleşme ve teknolojinin etkisiyle yalnızca yetişkinlerin değil, çocukların da doğaya dair deneyimlerinde azalma görülmektedir (Clements, 2004).

Yetişkinler kadar çocuklar için de önemli olan doğa, çocuklar için doğal bir öğrenme ortamıdır. Çocukların keşfetme duygusunu harekete geçirecek ve tatmin edecek sayısız fırsatlarla doludur. Özellikle çevresel uyaranların gelişime önemli katkılar sağladığı okul öncesi dönemde, çocukların doğadan kopuk olmak yerine doğayla iç içe olması önem arz etmektedir. Doğa, bir yetişkinin çocuğa sunacağı öğrenme ortamını çocuğa kendiliğinden sunar. Gözlem yapma, özgürce hareket etme, kendini ve çevreyi tanıma, keşfetme, canlı varlıkları tanıma ve onlarla bağ kurma gibi bilişsel, fiziksel ve sosyal-duygusal süreçler doğanın çocuğa sunduğu fırsatlardandır.

Doğada daha az vakit geçiren ve daha az deneyim elde eden çocuğun sosyal duygusal gelişim alanının bu durumdan nasıl etkilendiği çeşitli araştırmalara konu olmuştur. Bu araştırma ile çocukların doğaya yakınlıkları ve bu durumun çocukların empati becerileri üzerindeki etkisi ortaya çıkarılmak istenmiştir. Ayrıca çocukların biyofili seviyelerinin ve biyofilinin çocuğun empati becerilerine olan etkisinin bilinmesi, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarını bilmek ve bunu okul öncesi programlarına dâhil etmek açısından önemlidir.

1.2.Araştırmanın Amacı ve Önemi

Okul öncesi dönem, çocukların kendilerini özgürce ifade ettiği, kendi ve başkalarının duygularının farkında olarak hareket ettiği ve yeni deneyimler elde ettiği dönem olarak kabul edilmektedir (Eisenberg ve Lennon, 1980). Bu dönemde merak ve keşif duygusunu yaşadığı çevreyi anlamlandırmak ve yeni bir anlam kazandırmak güdüsüyle eyleme döken çocuğun özgürce hareket edebileceği ve keşfedebileceği ortamlardan biri de doğadır. Bu araştırmada Edward O. Wilson'ın biyofili hipotezinden yola çıkılarak 60-72 aylık çocuklarda biyofili seviyeleri ile empati becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Literatür taraması esnasında çocuklarda empati ile ilgili çok fazla akademik çalışma bulunmasına rağmen empati ve biyofili kavramlarını ilişkilendiren bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Ayrıca çocuklarda biyofili konusu ile ilgili az sayıda akademik çalışma bulunmaktadır. Bu eksiklikten yola çıkılarak bu araştırmanın hem okul öncesi eğitimi alanına hem de çocuklarda biyofili çalışmalarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu araştırma,

- 60-72 aylık okul öncesi çocuklarının biyofili seviyeleri ve empati becerileri arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılmasına yönelik başka bir akademik çalışma olmadığı için özgün;
- 60-72 aylık okul öncesi çocuklarının doğaya karşı tutumlarını ve empati becerileri ortaya çıkarıp çocukların ilgi ve ihtiyaçlarının belirlenmesinde yol gösterdiği için gerekli;
- 60-72 aylık okul öncesi çocuklarının biyofili seviyeleri ve empati becerileri ile ilgili yeni akademik çalışmalara referans olması açısından işlevseldir.

1.3. Problem Cümlesi

Bu araştırmada, “60-72 aylık çocukların biyofili seviyeleri ile empati becerileri arasındaki ilişki nedir? sorusuna yanıt aranmıştır.

1.4.Alt Problemler

Araştırmanın alt problemleri;

1. 1. 60-72 aylık çocukların biyofili puanları ile empati becerileri arasındaki ilişki var mıdır?
2. 60-72 aylık çocukların biyofili seviyelerinde;
 - Cinsiyet,
 - Kardeş sayısı,
 - Doğum sırası,
 - Annenin yaşı,
 - Babanın yaşı,
 - Annenin eğitim durumu,
 - Babanın eğitim durumu,
 - Çocukların doğada bulunma sıklıkları,
 - Çocukların yaşadıkları yer değişkenlerine göre anlamlı fark var mıdır?
3. 60-72 aylık çocukların empati becerilerinde;
 - Cinsiyet,
 - Kardeş sayısı,
 - Doğum sırası,
 - Annenin yaşı,
 - Babanın yaşı,
 - Annenin eğitim durumu,
 - Babanın eğitimi durumu değişkenlerine göre anlamlı fark var mıdır? biçiminde ele alınmıştır.

1.5. Varsayımlar

Araştırmada, aşağıda yer verilen varsayımlar kabul edilmiştir.

1. Araştırmanın katılan çocukların normal gelişim gösterdikleri,
2. Araştırma sırasında gerçekleştirilen birebir görüşmelerde kullanılan görsellerin çocukların duygu ve düşüncelerini tümüyle yansıttığı,
3. Araştırmaya katılan çocukların ve ebeveynlerinin veri toplama araçlarına içten cevap verdikleri,
4. Araştırmada kullanılan ölçme araçlarının geçerli ve güvenilir olduğu,
5. Çalışma grubuna seçilen çocukların evreni yansıtmaya yeterliliğe sahip olduğu varsayılmaktadır.

1.6.Sınırlılıklar

Bu araştırma 2022-2023 eğitim ve öğretim yılında Sakarya ilinin Adapazarı ve Serdivan ilçelerinde MEB'e bağlı resmi anaokulları ve ilkokul bünyesindeki anasınıflarında bulunan ve okul öncesi eğitime devam eden 60-72 aylık 150 çocuk ile sınırlıdır. Araştırmada elde edilen veriler Çocuk Biyofili Ölçeği ve Çocuklar için Empati Ölçeği (ÇEMÖ) ile toplanan verilerle sınırlıdır.

1.7.Tanımlar

Biyofili: “Hayata ve gerçekçi süreçlere odaklanma konusunda doğuştan gelen bir eğilim” (Wilson, 1984).

Biyofobi: Maruz kalma temelinde ilişkilendirmeye dayanarak, belirli doğal uyaranlara karşı korku veya güçlü olumsuz/kaçınma tepkilerini ısrarla sürdürme durumu (Kellert ve Wilson, 1995).

Empati: “Bireyin kendini karşısındakinin yerine koyarak olay ve durumlara onun bakış açısı ile bakması, o kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru şekilde anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesidir” (Rogers, 1983).

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Biyofili Kavramı

2.1.1. Biyofilinin Tanımı

Biyofili (doğaya yakınlık) ile ilgili alanyazın incelendiğinde yerli ve yabancı kaynaklarda biyofili kavramına ilişkin araştırmaların az sayıda olduğu görülmektedir. Bu nedenle biyofili ile ilgili tanımlamalar da mevcut araştırmalar ile sınırlıdır.

Yerli araştırmaların az sayıda olması ve yabancı kaynakların çevrilmesindeki yetersizlikle birlikte, bilimsel olmayan bazı Türkçe kaynaklarda biyofilinin tanımına ilişkin “hastalık veya saplantı” kavramlarının kullanıldığı görülmektedir. Ancak biyofili, bir hastalık veya bir saplantı olmaktan çok uzakta olup, insanın yaşamını sürdürebilmesi ve neslini devam ettirebilmesi için bir gerekliliktir (Wilson, 1993).

Eric Fromm biyofili kavramını ilk kullanan kuramcılar biridir. Fromm (1973) biyofiliyi, hayata ve canlı olan her şeye duyulan yoğun sevgi; bir kişide, bir bitkide, bir fikirde veya bir sosyal grupta daha fazla gelişme arzusu olarak tanımlamıştır. Biyofili bireyin, durağanlıktan çok inşa etmeyi tercih ettiğini, ayrıca merak etme yeteneğine sahip olduğunu belirtmiştir.

Günümüzde biyofili, Edward O. Wilson’ın “biyofili hipotezi” ile ilişkilendirilmektedir. Wilson (1984) biyofiliyi insan benliği ve diğer yaşayan sistemler arasındaki bağ; yaşama ve yaşayan sistemlere karşı duyulan sevgi olarak tanımlamaktadır. Wilson’ın biyofili hipotezi yalnızca bitkileri ve hayvanları değil doğanın bir parçası olan cansız varlıkları (su, taş, toprak vb.) da kapsamaktadır. Aynı zamanda Wilson (1993), insanın doğaya karşı olumlu bir tutumu olarak nitelendirilen biyofilinin, insanın doğayla bağ kurmaya yönelik genetik temelli bir ihtiyaç olduğunu da ileri sürmektedir.

Evrimsel psikologlar, biyofiliyi, insanların doğal dünyayla duygusal ve genetik olarak belirlenmiş ilişkisi olarak tanımlamaktadırlar (Wilson, 1984). Evrimsel psikoloji alanında

alışan araştırmacılar, insanoğlunun genetik olarak tüm canlı organizmalar da dahil olmak üzere doğal dünyayla ilişki kurmaya eğilimi olduğunu öne sürmektedirler (White ve Stoecklin, 1998). Diğer bir ifadeyle biyofili, bireyin kendini doğal dünyanın bir parçası olarak hissedebilmesi ve ona uyum sağlayabilmesi için doğaya karşı gösterdiği tutum ve davranışlardır.

2.1.2. Çocuklarda Biyofili Gelişimi

Çocuklarda biyofili gelişimi ile ilgili literatür incelendiğinde biyofilinin ne zaman ve nasıl geliştiği ile ilgili kesin ve net bir genel görüşün olmadığı görülmektedir.

Bazı araştırmacılar, bireyin neslinin devamlılığını sağlamak amacıyla iğdsel olarak hayatta kalma çabasının doğaya uyum sağlama olarak şekillendiği; bu nedenle biyofilinin doğuştan gelen bir eğilim olduğunu ileri sürmektedirler (Tilbury, 1995; Khan Jr, 1997; Kellert, 2005).

Wilson'ın biyofili hipotezinin ardından Gullone (2000), biyofili hipotezini desteklemek için literatürdeki ilgili araştırmaları derlemiştir. Gullone yaptığı çalışmayla bireyin doğaya uyumunun doğuştan geldiği görüşünü desteklemektedir. Biyofilinin doğuştan gelen bir eğilim olduğunu iddia eden araştırmaların yanı sıra, biyofilinin deneyim ve öğrenmeler sayesinde ortaya çıktığını ne süren çalışmalar da mevcuttur (Simaika ve Samways, 2010). Ayrıca yapılan araştırmalarda biyofilinin geliştirilebilir olduğuna ilişkin bulgular elde edilmiştir. Çocuklara verilen evre ve doğa eğitimlerinin, çocukların doğaya karşı pozitif tutum ve davranışlar geliştirdikleri sonucu ortaya çıkmıştır (Erten, 2004; Ozaner, 2004). Bununla birlikte, doğayla bağlantılı olarak geçirilen zamanın insan piskolojisine olumlu yönde etki ettiği; doğanın ve doğanın içinde bulunmanın psikiyatrik rahatsızlıklarda iyileşme sürecine katkı sağladığı da düşünülmektedir (Gullone, 2000). Zhang, Goodale ve Chen (2014), yaptıkları bir araştırmada çocukların doğada bulunma süreleri ve biyofili seviyeleri ile hayvanları koruma istek ve tutumları arasında pozitif yönde ilişki olduğu sonucuna varmışlardır.

Wilson (1984), bireyin biyofili seviyesi arttıkça doğadaki canlı veya cansız tüm sistemlere karşı geliştirdiği duygusal bağın artacağını belirtmiştir. Örneğin ilk kez iek yetiştirmeye başlayan biri, zamanla çiçekleri daha çok sevmekte ve baktığı iek sayısını gün geçtikçe arttırmaktadır. Sokaktaki kedi ve köpekleri besleyen kişinin zamanla onlardan birini

sahiplenmesi de bu duruma örnek gösterilebilir. Bazen de birey, kendi hayatını tehlikeye atarak yardıma ihtiyacı olan başka bir canlıyı kurtarma çabası gösterebilmektedir. Bu da bizi empati kavramına götürür.

2.2. Empati Kavramı

2.2.1. Empati Kavramının Tanımı

Tarih boyunca empati kavramına ilişkin birçok farklı tanımlamalar yapılmıştır. Barnett ve Mann (2012)'e göre ilk teorisyenler empatinin sadece başka bir kişiye karşı duygusal bir tepki olduğuna inanmaktadırlar.

Empati kavramını ilk kullanan teorisyenlerden biri olan Theodor Lipps, empatinin, birinin fiziksel görünümünü gözlemlemenin sonucunda, kişinin düşünce ve duygularının sezgisel bir şekilde anlaşılmasına yol açtığı duygusal bir bilinçdışı deneyim olduğunu söylemektedir. George Mead ise, empatinin kasıtlı, bilinçli ve bilişsel bir süreçle elde edilebileceğini öne süren ilk kişilerden biriydi (Gladstein, 1984). Allport ve Heider, empatiyi bir başkasının duygusal durumunun üstlenilmesinden kaynaklanan bir "duygusal bulaşma" olarak tanımlamışlardır (Allport, 1924). Gelişim psikoloğu Piaget (1975), duygusal bulaşmanın bir başkasına karşı empatik davranışa yol açabilmesinin yalnızca başkalarının bakış açılarını alma yeteneğiyle mümkün olduğuna inanmıştır. Bu nedenle Piaget, başkalarının bakış açılarını alma yeteneği olmadan ortaya çıkan duygusal bulaşma varsa, sonraki eylemin ana işlevinin diğer kişiye yardım etmekten çok kişisel sıkıntıyı hafifletmeye hizmet ederek tamamen benmerkezci bir tutum olacağını öne sürmüştür. Bu durum ise empati ile çelişmektedir (Barnett ve Mann, 2012). Buna göre bir davranışın empati sayılabilmesi için olaylara ve durumlara karşıdaki bireyin perspektifinden bakılması gerekmektedir.

Bu tanımların yanı sıra empati ile ilgili farklı işlevlere vurgu yapan tanımlamalar da vardır. Örneğin Shapiro ve Feshbach empatiyi, diğer kişinin hissettiğini hissetme ve bunu etkili bir tepki vermeyi ele alarak empatinin duygusal işlevini vurgulamışlardır. Shapiro (2004)'ya göre empati, bireyin başka bir kişinin duygularını kendi yaşadığı bir duygu gibi anlaması ve olayları diğer insanların perspektifinden görüp hissetmesidir. Ayrıca empati,

sosyal bir beceri olarak kabul edilip bireyler arasında daha iyi bir anlaşma sağlamaktadır. Feshbach ise empatiyi, bireyin kendini başkalarının yerine koyarak başkasının duygu ve düşüncelerini anlama çabası olarak tanımlamıştır (Feshbach, 1997).

Kohler ise, empatinin başkalarının duygularını paylaşmaktan daha çok anlamak olduğunu savunarak empatinin bilişsel işlevine vurgu yapmaktadır (Davis, 2018).

Hoffman, Eisenberg, Strayer ve Davis empatiyi tanımlarken, duygusal ve bilişsel olmak üzere her iki işlevi de vurgulamışlardır. Hoffman (2008) empatiyi, bir başkasının duygusal durumu tarafından tetiklenen, bireyin kendini karşıdakinin durumunda hissettiği ve hissetmesi beklenen duyguyu hissettiği duygusal bir durum olarak tanımlarken; Eisenberg ve Strayer (1987), empatiyi başkalarının duygusal durumlarını anlamak ve bu durumlara etkili bir şekilde karşılık vermek olarak tanımlamışlardır. Davis ise empatiyi bireyin diğer kişinin iç dünyasına girmesi ve kasıtlı bir çabayla ona ulaşabilmek için daha aktif bir girişimde bulunması olarak tanımlamıştır (Davis, 2018).

Empati ile ilgili diğer tanımlar ise şu şekildedir:

Zahn-Waxler ve diğerleri (1984) empatiyi, bir başkasının ne hissettiğini hissetme kapasitesi ve duygusal bir deneyimin paylaşılması şeklinde tanımlamışlardır.

Cotton empatiyi, başkalarının güdülerini, duyguları ve davranışları hakkında içgörü ve bu içgörüyü başkalarına iletme yeteneği olarak tanımlamaktadır (Cotton, 1992).

Hogan empatiyi, nesnelliği kaybetmeden diğer kişilere duygusal, bilişsel ve iletişimsel olarak yanıt verme kapasitesini geliştiren bir kişilik olarak tanımlamaktadır (Wiseman, 1996).

Sir Simon Baron-Cohen'in empati tanımı, bireyin dikkatini tek yönlü odaklanmanın dışına çıkarıp çift yönlü odaklanmayı benimsemesi şeklindedir. Cohen'in bahsettiği tek yönlü dikkat bireyin kendisiyken çift yönlü dikkat terimi başkalarını da düşünmek olarak kullanılmıştır (Baron-Cohen, 2018).

Goleman, başkalarının duygularını, ihtiyaçlarını ve korkularını anlayabilmek ve kişinin kendini başkalarının yerine koyabilmesi olarak tanımlamaktadır. Ayrıca Goleman'a göre empatinin gerçekleşebilmesi için beş yeterliliğin olması şarttır. Bunlar: bireyleri anlamak, bireyleri geliştirmek, hizmete yönelik olmak, çeşitlilikten faydalanmak ve politik bilinçtir. (Goleman, 2010)

Son olarak empati kavramının günümüzde yaygın olarak kullanılan tanımını yapan ve empati alanında akla gelen ilk isimlerden olan Rogers, empati ile ilgili yıllar içerisinde değişen farklı tanımlar yapmıştır. Rogers, ilk zamanlar empatiyi, bireyin başkasının içsel yaşantılarını referans alarak onu doğru şekilde anlaması ve duygusal durumlarını kendisininmiş gibi yaşama durumu olarak tanımlamıştır. Ancak zamanla bu tanımından vazgeçmiş ve empatiyi bir durumdan çok süreç olarak gördüğünü ifade etmiştir (Rogers, 1983). Rogers (1975) yazdığı makalede yeni bir empati tanımı yapmış ve empatiyi, başka bir kişinin içsel dünyasına girip orada değişen anlama, hissedilen duyguya, yaşanan korkuya, hassasiyete ve hissedilen ne ise ona karşı an be an duyarlı olmak şeklinde tanımlamıştır. Günümüzde yaygın olarak kullanılan tanımı ise “bireyin kendisini karşısındakinin yerine koyarak olay ve durumlara onun bakış açısı ile bakması, o kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru şekilde anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi” olarak literatüre geçmiştir (Rogers, 1983).

Rogers, empatinin üç temel unsurdan oluştuğunu öne sürmektedir. Üç temel unsurdan ilki, kendini bir başkasının yerine koymak ve olaylara başkasının perspektifiyle bakmaktır. İkincisi, başkalarının duygu ve düşüncelerini doğru anlamaktır. Empatinin son unsuru ise, oluşturulan empatik anlayışı başkalarına aktarmaktır. Empatik anlayış başka bir kişiye aktarılmazsa ilk iki unsur sağlansa bile empati süreci tamamlanamamaktadır. Bu nedenle son unsur büyük bir önem taşımaktadır (Rogers, 1983).

2.2.2. Çocuklarda Empatinin Gelişimi

Empatinin çocuklarda gelişimi ile ilgili literatür incelendiğinde empatinin ne zaman ve nasıl geliştiği ile ilgili kesin ve net bir genel görüşün olmadığı, empatinin tanımında olduğu gibi çocuklarda gelişimi ilgili de birçok farklı görüşün ortaya atıldığı görülmektedir. Piaget bilişsel gelişim kuramında, duyu-motor dönem (0-2 yaş), işlem öncesi dönem (2-7 yaş), somut işlemler dönemi (7-11 yaş) ve soyut işlemler dönemi (+12 yaş) olmak üzere dört ana döneme yer vermiştir. Bu dönemlerden biri olan işlem öncesi dönem çocuklarının en belirgin özelliklerinden biri benmerkezci olmalarıdır. Bu durumda çocuk, kendisini çevresinde olan bitenlerin merkezinde görmekte; olaylara ve durumlara kendi perspektifinden bakmaktadır (Yavuzer, 2003). Bu nedenle Piaget, özellikle okul öncesi dönem çocuklarının başkalarını anlamaya yönelik bilişsel bir çabaya henüz hazır

olmadıklarını ve çocuğun tam anlamıyla empati davranışını gösterebilmesi için belirli bir bilişsel düzeye ulaşmış olması gerektiğini öne sürmüştür (Piaget, 1965).

Freud ise, psikoseksüel gelişim kuramında 3-6 yaş aralığını fallik dönem olarak adlandırmıştır. Okul öncesi dönemi de kapsayan fallik dönemin en belirgin özelliği *oedipus* ve *elektra* kompleksidir (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2012). Freud’a göre, bu dönemdeki bir çocuk hemcinsi olan ebeveyni ile rekabet halindedir ve benmerkezci düşüncesi devam ettirir. Bu nedenle empati kuracak yeterliliğe henüz ulaşamadıklarını düşünmektedir (Baron-Cohen, 2006).

Piaget ve Freud’un aksine, empatinin erken yaşlarda var olabileceğine dair birçok araştırma yapılmıştır. Bebeklerin başkalarının yüz ifadelerine vermiş oldukları tepkiler, çocukların biyolojik olarak empatiye yatkın doğdukları görüşü ortaya çıkmıştır (Poole, Miller ve Church, 2005). Örneğin, bir bebek başka bir bebeğin ağlamasını duyduğunda veya kendisine karşı kızgın bir yüz ifadesi yapıldığında ağlamaya başlaması empatinin ilk göstergelerinden olabileceği düşünülmektedir (Thompson, 1987; Zahn-Waxler, 1992). Ancak bu durumların kesin ve net olarak empati olup olmadığı üzerinde fikir birliği yoktur. Benzer şekilde, Zahn-Waxler ve diğerleri (2004)’nin yaptığı bir araştırma sonucunda 2 yaşındaki bebeklerin kendilerini diğer bebeklerden ayırma yeteneği geliştirdiği, kendilerinden çok çevredeki insanları inceleyip taklit ettikleri görülmektedir ve bu durum empatinin başlangıcı şeklinde yorumlanmaktadır. Diğer yandan Eisenberg ve Lennon (1980), 4-5 yaş arası çocukların empati becerilerinin incelenmesi amacıyla gerçekleştirdikleri araştırmanın sonucunda çocukların empati kurabildiklerini saptamışlardır.

Hoffman (1972), babasına şaka yollu vuran 18 aylık bir bebeğin babanın canı acıyormuş yapmasının ardından vurma davranışını kesmesi ve bebeğin babanın canı acırken yaptığı hareketlerin aynısını yapmasını gelişimsel olarak ilkel bir tepki olduğunu öne sürmüştür. Bu duruma uygun olarak “empati” kelimesi kullanılsa da çocuğun kendini tam olarak karşısındakinin yerine koymadığını belirtmiştir. Bebeğin gösterdiği bu tepkiyi empatiden ziyade edilgen ve istem dışı bir tepki olarak nitelendirmiştir.

İlerleyen zamanlarda Hoffman, çocuklarda empati gelişimine dair yeni görüşler bildirmiş ve çocuklarda empati gelişimini dört dönem ile açıklamıştır.

Küresel Empati: Bebeğin ilk bir yılını kapsamaktadır. Bu dönemde bebeklerin diğer bebeklerin ağlamalarına verdikleri duygusal tepki, empatinin ilk belirtisi olarak kabul

edilmektedir. 6 aylık bebeklerin ağlayan akranlarına ilgi gösterdikleri ve onlara temas ederek cevap verdikleri görülmüştür (Hoffman, 2000)

Yarı-Benmerkezci Empati: Hoffman (1996)'a göre bu dönemde bebek, kendisinin fiziksel olarak diğer insanlardan bağımsız olduğunu idrak etmeye başlar. Bebek, başkalarının duygularını anlayabilmekte fakat onların duygusal ihtiyaçlarını anlayamamaktadır. Bu nedenle bebeğin empatik davranışlarında benmerkezcilik vardır. Örneğin başka bir akranının üzüldüğünü anlayabilir ancak bu duruma karşı uygun tepkiyi gösterememektedir.

Başkasının Duygularına Yönelik Empati: Bu dönemde çocuk diğer insanların bir iç dünyası olduğunu fark eder. Başkalarının aynı olaya karşı farklı duygusal tepkileri olabileceğini anlamaya başlar ve olaylara başka birinin bakış açısından bakma becerisini geliştirir. Bu dönemde çocukların dil becerileri geliştikçe duygusal durumlarla ilgili ipuçlarını daha iyi anlayabilmektedirler (Hoffman, 2000). Ayrıca Hoffman (1990), çocukların büyüdükçe bilişsel ve dil gelişimlerinin artmakta olduğunu; bu nedenle mutluluk, üzümlük, kızgınlık haricinde daha karmaşık duygularla da empati kurabildiklerini belirtmiştir.

Başkasının Yaşam Deneyimlerine empati duyma: Bu dönemde çocuklar, diğer insanların kendilerinden farklı bir geçmişe sahip olduğunu bilmektedirler. Olayları yalnızca görünen ipuçlarına göre değerlendirmezler. Kronik hastalıkla veya ekonomik zorluklarla mücadele eden birinin o anki davranışından çok içinde bulunduğu zorlu duruma göre tepki verecektir (Hoffman, 2000).

2.3. Biyofili ve Empati ile İlgili Yapılan Araştırmalar

2.3.1. Biyofili ile ilgili araştırmalar

2.3.1.1. Yurt içinde yapılan araştırmalar

Ahmetoğlu (2017), çalışmasında Rice ve Torquati (2013) tarafından geliştirilen “Çocuklar İçin Biyofili Ölçeği”ni uyarlamış ve ölçeğin Cronbach Alfa değeri 0,57 olarak analiz edilmiştir. Araştırmanın örneklemini 49- 80 ay aralığında 238 çocuk oluşturmaktadır.

Araştırmada çocukların biyofili seviyeleri bazı değişkenlere göre incelemiştir. Araştırmanın bulgularında, çocukların biyofili seviyesi çocuğun cinsiyeti ve ailenin gelir durumu değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Diğer yandan, biyofili seviyesi ile ebeveyn eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Başka bir bulguya göre ise, üniversite mezunu olan ebeveynlerin çocuklarının biyofili seviyelerinin, lise mezunu olan ebeveynlerin çocuklarından daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yılmaz (2017), okul öncesi eğitime devam etmekte olan beş yaşındaki çocukların biyofili seviyeleri ile çocukların ve annelerinin açık alan tercihlerini belirlemek amacıyla gerçekleştirdiği araştırmanın ana örneklemini Ankara ili Çankaya ilçesindeki dört farklı anaokulundan rastgele seçilmiş 60-66 aylık 105 çocuk oluşturmaktadır. Ana örneklem içinden rastgele seçilen 20 çocuk ve anneleri ise araştırmanın alt örneklemini oluşturmaktadır. Bu araştırmada veri toplama amacıyla Yılmaz'ın Türkçeye uyarladığı “çocuklar için biyofili ölçeği” ve alt örnekleme uygulanan çocukların ve annelerin açık alan tercihleri ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada karma araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın bulguları, çocukların biyofili puanlarının cinsiyete veya okul türüne göre farklılaşmadığı göstermiştir. Çocukların ve annelerinin gitmeyi en çok tercih ettikleri yerin su bulunduran yerler olduğu; en az tercih ettikleri yerin ise ormanlık alanlar olduğu ortaya çıkmıştır.

Deretarla ve Polat (2018), okul öncesi eğitime devam eden çocuklar ve annelerinin biyofili seviyelerini belirlemek amacıyla gerçekleştirdikleri araştırmanın örneklemini, Mardin ilinin Midyat ilçesindeki resmi ve özel okullardaki 100 çocuk ve anneleri oluşturmaktadır. Araştırmada kullanılan veri toplama araçları “Kişisel Bilgi Formu” ve “Çocuklar için Biyofili Ölçeği”dir. Araştırmanın bulgularında, çocuklar ve annelerinin biyofili seviyelerinin yüksek olduğu; anne-çocuk biyofili seviyesi ilişkisi arasında ise Pearson Korelasyon analizi sonucunda ilişki bulunmadığı görülmüştür.

Sefalı (2019), doğa eğitimi etkinliklerinin fen bilgisi öğretmen adaylarının biyofili seviyelerine olan etkisini belirlemek amacıyla gerçekleştirdiği araştırmanın örneklemini, Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümü 3.sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. 62 öğretmen adayından oluşan örneklemin deney grubuna A şubesinden 31 öğrenci; kontrol grubuna ise B şubesinden 31 öğrenci seçilmiştir. Araştırmada karma araştırma yöntemlerinden biri olan açımlayıcı sıralı desen kullanılmıştır. Araştırmanın nicel verilerinin toplanma aşamasında biyofili ölçeği

kullanılırken nitel veriler elde edilirken gözlem ve görüşme formlarında yararlanılmıştır. Araştırma bulgularına göre, deney grubunun (A şubesi) biyofili puan ortalamaları, kontrol grubunun (B şubesi) biyofili puan ortalamalarına göre daha yüksek çıkmıştır. Ayrıca nitel veri analiz sonuçlarının bu bulguyu desteklediği görülmüştür. Hem sınıf içi hem de doğada yapılan etkinliklerin sonucunda, doğadaki türlere dokunmak, onları incelemek öğretmen adaylarının biyofili seviyelerini olumlu yönde etkilemiştir.

Engin (2019), 60-72 ay arasındaki çocukların doğa ile bağlantı kurma eğilimlerini ölçmek üzere yeni bir ölçek geliştirmiş ve çocukların doğa ile bağlantı kurma seviyelerini bazı değişkenler açısından incelemiştir. Araştırmanın örneklemini Ankara ilinin üç farklı ilçesinde bulunan, MEB'e bağlı anaokulu ve anasınıfları ile birinci sınıflara devam eden 478 60-72 aylık çocuk oluşturmaktadır. Araştırmada, nicel araştırma yöntemlerinden biri olan tarama modeli kullanılmıştır. Geliştirilen ölçek için uzman görüşleri alınarak; madde toplam puan korelasyonu, açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi yapılarak geçerlik ve güvenilirlikleri hesaplanmıştır. Yapılan analizler sonucunda "60- 72 Aylık Çocuklar için Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği" geçerli ve güvenilir bulunmuştur. Ölçeğin uygulanmasının ardından çocukların ölçek puan ortalamaları ile cinsiyet, ailelerinin aylık gelir durumları ve bitkiyle ilgili etkinlik yapma durumları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Tek çocukların doğayla bağlantı kurma eğilimlerinin, iki veya daha fazla kardeşe sahip çocuklardan daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Erdoğan (2022), yaptığı araştırmada öğretmen adaylarının doğadaki canlılara karşı biyofili ve biyofobi düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Fen Bilgisi ve Biyoloji Öğretmenliği bölümünden 150 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırma verileri, araştırmacı tarafından hazırlanan görüş formu ve öğrencilerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilmiştir. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının en sevdiği hayvanın kedi, köpek vb. gibi evcil hayvanlar olduğu ortaya çıkmıştır. Kadınların erkeklere göre evcil hayvanları daha çok sevdiği görülürken en çok korktuğu hayvanın eklem bacaklılar (örümcek vs.) olduğu ve kadınların erkeklere göre daha fazla korktuğu tespit edilmiştir.

2.3.1.2. Yurt dışında yapılan araştırmalar

Nisbet ve diğerkleri (2009), bireyin doğayla ilişkisini ölçmek için geliştirdiğı ölçekte, 831 lisans öğrencisi ile çalışmıştır. Araştırmada, geliştirilen ölçeğın Cronbach alfa değeri .87 olarak bulunmuştur. Çalışmanın bulgularında, doğaya bağıllık seviyesinin doğayla iç içe olan yerlerde geçirilen zamanla doğru orantılı olarak arttığı görülmüştür. Diğerk yandan, doğaya bağıllığı yüksek olan insanların hoşgörü ve vicdan gibi kavramlara yönelik davranışlara daha yatkın oldukları görülmüştür. Ayrıca doğaya bağıllık seviyesi yüksek kişilerde çevreye karşı hassasiyetin daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Larson ve diğerkleri (2011)'nin, çocukların doğaya karşı yönelimlerini ölçmek amacıyla geliştirdikleri ölçeğın çalışma grubunu 6-13 yaş aralığında, farklı ırklardan 254 çocuk oluştırmaktadır. Ölçeğın alt boyutlarının Cronbach Alfa değerkleri .87 ve .76 olarak hesaplanmıştır. Güvenilirlik ve geçerlilik analizleri, ölçeğın çocukların doğa algılarını doğru ve verimli bir şekilde ölçmek için psikometrik olarak sağlam bir yöntem olduğunu göstermiştir. Araştırmanın sonucunda ekolojik yakınlık ve ekolojik farkındalık kavramları çevresel yönelimin iki alt boyutu olarak ortaya çıkmıştır.

Cheng ve Monroe (2012), çocukların doğal çevreye gösterdikleri duygusal tutumlarını ölçmeye yönelik doğayla bağlantı indeksi geliştirmiş ve test etmişlerdir. Araştırmanın verileri anket yoluyla toplanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Florida, Brevard County'deki bütün dördüncü sınıf devlet okulu öğrencileri oluştırmaktadır. Doğayla bağlantı endeksindeki farklı faktörleri keşfetmek ve doğrulamak için faktör analizleri yapılmıştır. Araştırma sonucunda, doğayla bağlantılı olmanın çocukların doğa temalı etkinliklere katılma isteklerine etki ettiğı görülmüştür. Aynı zamanda, çocukların doğa hakkındaki bilgisinin, ailelerin doğaya karşı tutumlarının ve çocukların yaşadıkları yerin doğal ortamlara yakınlığının doğa ile bağlantıyı geliştiren bir faktör oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Doğada daha çok vakit geçiren çocukların çevreye karşı daha pozitif bir tutum sergiledikleri ve doğa ile bağlantılarının daha fazla olduğu da sonuçlar arasındadır.

Rice ve Torquati (2013), çocukların biyofili seviyelerini ölçmeye yönelik çocuk biyofili ölçeğini geliştirmişlerdir. Geliştirilen ölçeğın Cronbach alfa katsayısı .63 olarak bulunmuştur. Araştırmanın çalışma grubunu Nebraska ve California'da yaşamakta olan 34-69 ayları arasında olan 114 çocuk oluştırmaktadır. Araştırmanın sonucunda Nebraska ve California'da yaşayan çocukların ölçekten aldıkları toplam puanlar arasında anlamlı bir

fark bulunamamıştır. Ayrıca çocukların biyofili seviyelerinin annenin eğitim durumu, ailenin aylık gelir durumu ve çocukların öğrenim gördükleri okulun sahip olduğu doğal imkanların durumuna göre farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Zhang, Goodale ve Chen (2014), çocukların biyofili ve biyofobi eğilimlerini araştırmışlardır. Araştırmanın çalışma grubunu 9-10 yaş aralığında bulunan 1119 çocuk oluşturmaktadır. Araştırmada, çocuklara 12 farklı vahşi hayvan resmi gösterilmiş ve çocukların resimlere dair tutum ve davranışları gözlenmiştir. Araştırma sonucunda doğa deneyimlerinin ve doğada bulunma süresinin biyofiliyi desteklediği; biyofobi ile ise negatif ilişkili olduğu bulunmuştur. Benzer şekilde, biyofili seviyesi ile hayvanları korumaya yönelik davranışlar arasında pozitif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kalvaitis ve Monhardt (2015), 6-12 yaş aralığında bulunan 68 çocuğa insan ve doğa arasındaki ilişki hakkında soruların sorulduğu nitel bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Çalışmanın sonuçlarında çocukların doğaya karşı duygusal bir minnet ve sevgi duydukları; doğa ile olan ilişkilerini ise koşulsuz sevgiye ve dostluğa benzettikleri görülmüştür. Ayrıca çocukların aileleri ile doğada zaman geçirmelerinin aile-çocuk arasındaki bağı kuvvetlendirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın diğer bir sonucunda ise çocukların doğayı oyun, öğrenme, özgürlük ve rahatlama gibi durumlar nedeniyle sevdikleri görülmüştür.

2.3.2. Çocuklarda empati ile ilgili araştırmalar

2.3.2.1. Yurt içinde yapılan araştırmalar

Yılmaz Yüksel (2003)'in empati eğitim programının öğrencilerin empatik becerilerine olan etkisini incelediği araştırmanın örneklemini 20 ilköğretim dördüncü sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Ön test – son test kontrol gruplu desen kullanılan araştırmada, 10 öğrenci deney grubunda, 10 öğrenci kontrol grubunda yer almaktadır. Araştırmada deney grubuna empati eğitim programı uygulaması tamamlandıktan sonra deney ve kontrol grubuna Bryant tarafından geliştirilen Çocuklar için Empati Ölçeği uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda empati eğitim programına katılan deney grubu öğrencilerinin, programa

katılmayan kontrol grubu öğrencilerine kıyasla empatik becerilerinde anlamlı düzeyde artış görülmüştür.

Kahraman (2007)'in empatik beceri eğitiminin okul öncesi dönem çocuklarının empatik beceri ve sorunlu davranışlarına etkisini incelediği araştırmanın örneklemini kreşe devam eden 5-6 yaş grubu 51 çocuk oluşturmaktadır. Araştırmada ön test – son test kontrol gruplu desen kullanılmıştır. Sorunlu davranışları belirlemek üzere ise ebeveyn ve öğretmenlerden Conners Anne-baba ve Öğretmen derecelendirme ölçümleri alınmıştır. Sadece deney grubuna empatik beceri eğitimi verildikten sonra her iki grubun empatik beceri düzeyleri tekrar ölçülmüştür. Araştırmanın sonucunda empatik beceri eğitiminin çocukları empatik becerilerini artırdığı görülmüştür.

Küçükkaragöz ve diğerleri (2011) yaptıkları araştırmada çocukların empatik beceri düzeyleri farklı psiko-sosyal değişkenlere göre incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini İzmir'in Buca ilçesindeki MEB'e bağlı bir okulun 4. Ve 5. sınıfa devam eden 274 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak "Bireysel Durum Formu" ve "Çocuklar İçin Empati Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, çocukların empatik becerilerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Bunun yanı sıra, empatik becerilerin yaşanılan yer, kardeş sayısı, doğum sırası ve aile yapısına göre farklılık göstermediği görülmüştür.

Çankaya (2014), gerçekleştirmiş olduğu araştırmada çocukların oynadıkları oyunlara göre empati ve saldırganlık düzeylerini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini İstanbul Avrupa Yakası'nda bulunan 12 ilköğretim okulunda 4. sınıfa devam eden 629 çocuk oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri "Çocuklar için Empati Ölçeği (Bryant, 1982)" ve "Saldırganlık Ölçeği (Şahin, 2006)" ile toplanmıştır. Ölçeklerin yanı sıra, araştırmacı tarafından hazırlanan Oyun Formu ve Kişisel Bilgi Formu da çocuklara uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda çocukların oynadıkları oyunlar ile empati becerileri arasında ilişki saptanmıştır. Ayrıca cinsiyet, kardeş sayısı, oyun oynanan kişi ve kendi oyuncaklarına sahip olma değişkenlerine göre empati puanlarının değişiklik gösterdiği görülmüştür.

Akbaş ve Temiz (2015) tarafından gerçekleştirilen, 60-66 aylık çocukların empati beceri düzeylerinin anne empati beceri düzeyi açısından incelenmesini amaçlayan çalışmanın örneklemini 60-66 ay arasındaki 106 çocuk ve anneleri oluşturmuştur. Araştırmanın veri toplama sürecinde annelere "Empatik Beceri Ölçeği B Formu" uygulanırken çocuklara

“Empatik Beceri Ölçümü” uygulanmıştır. Anne ve çocukların demografik bilgileri ise “Kişisel Bilgi Formu” ile elde edilmiştir. Araştırmanın sonucunda araştırmaya katılan çocukların empatik becerilerinin yüksek olduğu ancak annelerinin empatik becerilerinin orta düzey olduğu saptanmıştır. Buna göre araştırmanın sonucunda anne empati beceri düzeyi ile çocuk empati beceri düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Alkış (2015), gerçekleştirdiği çalışmada ebeveyn tutumları ile okul öncesi dönem çocuklarının empati ve sosyal becerileri arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkinin davranış problemlerine olan etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini İzmir’in farklı ilçelerinde bulunan MEB’e bağlı anaokulu ve anasınıflarında eğitime devam eden 210 çocuk oluşturmaktadır. Araştırmanın veri toplama sürecinde “Duygu Ayarlama Ölçeği”, Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği”, “Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği (SYDD-30)” anne-baba ve öğretmenlere uygulanırken, “Çocuk Yetiştirme Anketi” sadece anne-babalara uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda okul öncesi çocuklarının empati ve sosyal beceri durumları ile anne- baba tutumları ve davranış problemleri arasında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür.

Akaydın ve Duman (2016)’ın 6 yaş grubu çocukların duygusal zekâ düzeyleri ile empatik becerileri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla gerçekleştirdikleri araştırmanın örneklemini Ankara’nın Çubuk ilçesinde bulunan MEB’e bağlı resmi anaokulu ve anasınıflarına devam eden 6 yaş ve üzeri 206 çocuk ve anneleri oluşturmaktadır. Araştırmanın veri toplama aşamasında “Genel Bilgi Formu”, “Sullivan Çocuklar İçin Duygusal Zeka Ölçeği” ve “Sullivan Çocuklar İçin Kısa Empati Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmanın sonunda elde edilen bulgular ışığında, çocukların duygusal zeka düzeyleri ile empati yetenekleri arasında olumlu yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur fakat çocukların empatik becerilerinin çocuğun cinsiyeti, çocuğun yaşı, doğum sırası, okul öncesi eğitime devam etme süresi ve kurum türü değişkenlerine göre anlamlı farklılık elde edilememiştir.

Özer (2016)’in empati eğitim programının anaokulu çocuklarının empatik ve sosyal becerilerine olan etkisini incelediği araştırmanın çalışma grubunu Zonguldak’ın Ereğli ilçesinde MEB’e bağlı anaokullarına devam eden 5 yaş grubu 39 çocuk oluşturmaktadır. Araştırmada öntest-sontest kontrol gruplu desen kullanılmıştır. Araştırmada deney ve kontrol grubuna Akyol ve Aslan tarafından geliştirilen “Çocuklar İçin Empati Ölçeği” uygulanmış ve sonrasında yalnızca deney grubuna empati eğitim programı uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda deney ve kontrol grupları karşılaştırıldığında, verilen eğitim

doğrultusunda deney grubundaki çocukların empatik becerilerinde olumlu bir gelişim olduğu saptanmıştır.

Aslan (2016), araştırmasında empati eğitim programının okul öncesi dönem çocuklarının bakış alma becerilerine olan etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Adana il merkezinde bulunan MEB'e bağlı ilkokul bünyesindeki anasınıflarına devam eden 17 çocuğun kontrol grubu ve 17 çocuğun deney grubunda olduğu toplam 34 çocuk oluşturmaktadır. Araştırmada veriler toplanırken "Genel Bilgi Formu" ve "Çocuklar İçin Bakış Açısı Alma Testi (ÇBT)" kullanılmıştır. Araştırmanın sonucuna bakıldığında uygulanan programın çocukların bakış alma becerilerine yönelik olumlu bir katkı sağladığı görülmüştür. Öntest sonuçlarında deney ve kontrol gruplarında bulunan çocukların bakış alma beceri puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmezken, sontest sonuçlarında deney grubundaki çocukların kontrol grubundaki çocuklara kıyasla daha yüksek puan aldıkları saptanmıştır.

Avcı (2017), araştırmasında ebeveyn tutumları ile çocukların empati ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Tarama modeli kullanılan araştırmanın örneklemini ilköğretim 4. sınıfa devam eden 634 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın veri toplama araçlarını "Çocuklar İçin Empati Ölçeği (Yılmaz Yüksel, 2003)", "Anne-Baba Tutum Ölçeği (Yılmaz, 2000)" ve "Saldırganlık Ölçeği (Şahin, 2004)" oluşturmaktadır. Araştırmanın sonucunda çocukların empati düzeyleri ile anne-baba tutumlarının psikolojik özerklik, kontrol-denetim ve ilgi-kabul boyutları arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Ayrıca araştırma sonuçlarına göre çocukların empati düzeyleri ile cinsiyet, yaş ve baba eğitim durumu değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Doğanay Koç (2017), yaptığı çalışmada 60 ay ve üzeri çocukların anne bağlanma stillerinin; çocukların empatik, duygusal ve sosyal becerilerine olan etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini Çankırı il merkezinde bulunan MEB'e bağlı anaokulu ve anasınıflarına devam eden 60 ay ve üzeri 109 çocuk ve anneleri oluşturmaktadır. Araştırmanın veri toplama sürecinde "Genel Bilgi Formu", "Yakın İlişkiler Envanteri II", "Kısa Empati Ölçeği", "Duygusal Becerileri Değerlendirme Ölçeği" ve "Sosyal Beceri Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler ışığında çocukların empatik becerileri ile babanın yaşı; duygusal yetenekleri ile annenin eğitim durumu ve çocuğun yaşadığı aile yapısı arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Ayrıca

sosyal beceriler ile anne ve babanın eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür.

Özdemir (2017), gerçekleştirdiği çalışmada okul öncesi eğitimi almayı sürdüren çocukların akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri, mizaç tarzları ve empatik becerilerini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini Ankara'nın Etimesgut ilçesindeki MEB'e bağlı anaokulu ve sınıflarına devam eden 48 ay ve üzeri 128 çocuk oluşturmaktadır. Araştırmanın veri toplama araçlarını “Çocuklar için Genel Bilgi Formu”, “Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği”, “Çocuklar için Kısa Mizaç Ölçeği” ve “Sullivan Çocuklar İçin Kısa Empati Ölçeği” oluşturmaktadır. Araştırmanın sonucunda, akran şiddetine maruz kalma düzeyinin çocuğun yaşı, anne ve baba öğrenim durumu, ailenin yapısı ve babanın mesleği arasında anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır. Çocukların empatik becerilerinin anne eğitim durumu ve yaşanan aile yapısına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmüştür.

Alyüz (2018), araştırmasını evcil hayvanı olan ve olmayan çocukların empatik eğilim, ahlaki yargı ve yaşam doyumları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla gerçekleştirmiştir. Araştırmanın örneklemini Ankara'nın farklı ilçelerinde öğrenimine devam eden 10-12 yaş aralığındaki 415 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın verilerine göre evcil hayvan sahibi çocukların yaş, anne ve baba eğitim durumu ve doğum sırası değişkenlerine göre empatik eğilimlerinde anlamlı bir farklılık bulunurken; evcil hayvanı olmayan çocukların doğum sırası değişkenine göre yaşam doyumlarında anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Aslan (2018), yaptığı çalışmada 60-72 aylık çocukların empati becerilerini anne-çocuk ilişkisi değişkenine göre incelemeyi amaç edinmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu İstanbul'da yaşayan ve okul öncesi eğitimi sürdüren 275 çocuğun annelerinden oluşmaktadır. Araştırmanın Çalışmada bilgiler “Kişisel Bilgi Formu”, “Empati Ölçeği Anne Formu” ve “Ebeveyn – Çocuk İlişkisi Ölçeği” kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmanın sonucunda çocukların empati becerileri ile anne-çocuk ilişkisinin yakınlık alt boyutu arasında düşük düzeyde pozitif yönlü ilişki saptanmıştır. Araştırmanın bir diğer sonucuna göre, çocukların empati becerilerinin yaş, cinsiyet, doğum sırası, baba eğitim durumu ve okul öncesi eğitime devam etme süresi değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmüştür.

Aka (2019)'nın ilkökul öğrencilerinin özgüveni ve empatik becerileri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak için yaptığı araştırmanın örneklemini Adana'nın merkez ilçelerinde

bulunan ve ilköğretim 4. sınıfa devam eden 975 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplamak amacıyla “Piers-Harris Özgüven Ölçeği” ve “Ka-Si Empatik Eğilim Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler analiz edildiğinde öğrencilerin özgüveni ve empatik eğilimleri arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı ilişki saptanmıştır. Ayrıca, Ka-Si Empatik Eğilim Ölçeğinin duygusal empatik eğilim, bilişsel empatik eğilim ve empatik eğilim boyutlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

Arıkoç (2019), yaptığı araştırmada okul öncesi dönemde duygusal zekâ ve empati ile ahlaki ve sosyal kural bilgisi arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Ankara’nın merkez ilçelerindeki 12 resmi bağımsız anaokuluna devam eden 61-81 ay arası 115 çocuk araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırmanın veri toplama sürecinde “Demografik Bilgi Formu”, “Sullivan Çocuklar İçin Duygusal Zekâ Ölçeği”, “Sullivan Çocuklar İçin Kısa Empati Ölçeği” ve “Ahlaki ve Sosyal Kural Bilgisi Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonucuna göre çocuğun ahlaki kural bilgisinin annenin çalışma durumuna ve kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunurken; çocuğun sosyal kural bilgisinin okul öncesi eğitime devam etme süresine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Çocuğun empati düzeyinin ise cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır.

Yalçın (2019), yaptığı araştırmada okul öncesi dönem çocuklarının empatik bakış alma becerilerinin, çocukların öğretmenleriyle kurdukları ilişki biçimleri ve arkadaşları tarafından tercih edilme düzeyleri üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini Kars il merkezinde bulunan MEB’e bağlı okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 48-60 aylık 210 çocuk ve öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmanın veri toplama aşamasında “Sosyometrik Test Tekniği”, “Öğrenci-Öğretmen İlişki Ölçeği Kısa Formu” ve araştırmacı tarafından geliştirilen empatik bakış alma senaryoları uygulanmıştır. Araştırmanın sonucuna göre akranları tarafından kabul edilme düzeyi yüksek olan çocukların, öğretmenleri ile daha yakın ilişkiler kurdukları tespit edilmiştir. Empatik bakış alma senaryolarına doğru yanıt veren çocukların ise akranları tarafından daha çok kabul gördükleri görülmüştür. Aynı zamanda, empatik bakış alma becerisinin yüksek olmasının sınıf içerisinde kabul görme oranını artırdığı, sınıfa uyumu kolaylaştırdığı ve çocukların öğretmenleriyle olan ilişkilerini olumlu şekilde etkilediği saptanmıştır.

Derman, Türen ve Buntürk (2020), okul öncesi dönem çocuklarının empati bölümleriyle annelerinin tutumları arasındaki durumu incelemek amacıyla gerçekleştirdikleri araştırmanın çalışma grubunu İstanbul ve Bursa’da bulunan resmi okul öncesi eğitim kurumlarında eğitimini sürdüren 60-72 aylık 142 çocuk ve annelerinden oluşmaktadır. Araştırmanın veri toplama sürecinde “Kişisel Bilgi Formu”, “Ebeveyn Tutum Ölçeği” ve “Çocuklar İçin Empati Bölümü Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre çocukların duygusal ve bilişsel empatileri anne eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterirken; davranışsal empatinin ailenin gelir durumuna göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Annelerin ebeveyn tutumuna göre ise, çocukların empati becerileri ile annelerin demokratik tutumu arasında pozitif bir ilişki bulunurken; çocukların empati becerileri ile annelerin otoriter tutumu arasında negatif bir ilişki olduğu görülmüştür.

Koca (2020), yaptığı çalışmada 60-72 aylık çocukların duygu düzenleme becerileri ile empati becerileri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini Şanlıurfa’nın merkeze bağlı olmayan ilçesinde bulunan MEB’e bağlı okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 60-72 aylık 157 çocuk oluşturmaktadır. Araştırmanın veri toplama aşamasında “Kişisel Bilgi Formu”, “Duygu Düzenleme Ölçeği (DDO)” ve “Çocuklar için Empati Ölçeği (ÇEMÖ)” kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, çocukların duygu düzenleme becerileri ile empati becerileri arasında pozitif yönlü düşük düşük düzeyde bir ilişki olduğu görülmüştür. Aynı zamanda, çocukların empati düzeyleri ile yaşları arasında da pozitif yönlü düşük düzeyde ilişki olduğu bulunmuştur.

Korkmaz (2020), araştırmasında Sürdürülebilirlik için Drama Eğitim Programı (SİDEP)’nin 48-60 aylık çocukların zihin kuramı ve empatik becerileri ile sürdürülebilirliğe yönelik görüşlerine dair etki durumunu ortaya koymayı amaçlamıştır. Çalışmanın örneklemini Ankara’nın Çankaya ilçesinde bulunan MEB’e bağlı resmi bir anaokulunda öğrenimine devam eden 22 çocuğun deney grubunda, 22 çocuğun kontrol grubunda olduğu; toplam 44 çocuk ve çocukların aile ve öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırma verileri “Zihin Kuramı Ölçeği”, “Çocuklar için Empati Ölçeği” ve “Çocukların Çevreye Karşı Tutumları Ölçeği” kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmanın sonucunda SİDEP’in uygulandığı deney grubunda, kontrol grubuna kıyasla zihin kuramı ve empatik beceriler yönünden anlamlı ve kalıcı gelişmeler görülmüştür.

Malakcioğlu (2022), yazdığı doktora tezinde beş yaşındaki çocukların duygulanımları ile çocukların, ebeveynlerinin ve öğretmenlerinin empati düzeyleri arasındaki bağlantıyı ortaya koymayı kendine amaç edinmiştir. Çalışmanın örneklemini İstanbul’un farklı

ilçelerinde bulunan okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden beş yaşındaki 318 çocuk, çocukların ebeveynleri ve 30 okul öncesi öğretmeni oluşmaktadır. Araştırmanın verileri “Empati Düzeyi Belirleme Ölçeği” ve araştırmacı tarafından geliştirilen “Çocuk Empati Ölçme Aracı” ile elde edilmiştir. Araştırmanın sonucunda çocukların empati düzeyleri duygulanımları arasında güçlü bir ilişki olduğu tespit edilirken; çocukların empati düzeyleri ve duygulanımlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık elde edilememiştir. Çalışmaya göre annelerin, çocukların empati düzeyleri üzerinde en büyük etkiye sahip oldukları saptanmıştır. Ayrıca okul öncesi öğretmenlerinin empati düzeylerinin çocukların eğitim ortamındaki duygulanımları üzerinde etkisi olduğu görülmüştür.

2.3.2.2. Yurt dışında yapılan araştırmalar

Feshbach ve Roe (1968) birlikte ortaya koydukları araştırmada, cinsiyet ile empati arasındaki ilişkiyi ölçmek amacıyla 6-7 yaşları aralığındaki kız ve erkek çocuklarına, farklı duygusal durumlardaki çocukların bulunduğu hikâyeyi izlettikten sonra katılımcı çocukların duygularına dair bilgi almışlardır. Araştırmanın sonucunda, çocukların cinsiyeti ile hikayedeki cinsiyet arasındaki benzerliğin çocuklarda empatik davranışı kolaylaştırdığı bulunmuştur. Diğer yandan, başkalarının duygusal durumunun tanınması ile bu algıya verilen empatik tepki arasında fark olduğunu vurgulamışlardır.

Eisenberg ve Lennon (1980), Feshbach empati ölçeğinin değiştirilmiş bir versiyonu ile 4-5 yaş arası çocukların prososyal davranışları ile empati arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmada; prososyal davranışların sözel ve sözel olmayan empatik ölçümlerle negatif yönde ilişkili olduğunu, bir isteğe cevaben prososyal davranışın ise sözel olmayan empati puanları ile pozitif yönde ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Çalışma grubunu oluşturan çocukların yabancı bir yetişkin ile olan görüşme sonuçlarına göre; çocukların başkalarının duygularını anlamada düşük puanlar aldıkları ancak empati beceri puanlarının daha düşük olmadığı görülmüştür. Ayrıca başkalarının duygularını anlama ve prososyal davranış arasında ilişki bulamamışlardır.

Strayer ve Roberts (2004), 5 yaşındaki çocuklarda empatinin, akran oyun gruplarında doğrudan gözlemlenen öfke ve saldırganlıkla nasıl ilişkili olduğunu araştırmışlardır. Sonuç

olarak empatinin saldırganlık ve öfke ile negatif, prososyal davranışlarla pozitif ilişkili olduğunu bulmuşlardır.

Ştefan ve Avram (2019), yaptıkları çalışmada sahip olunan bağlanma durumunun okul öncesi çocukların empatik bakış açısı alma becerisi üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmanın örneklemini 3-5 yaş aralığındaki 212 çocuk oluşturmaktadır. Araştırmada, çocukların bağlanma durumlarını ölçmek amacıyla farklı senaryoların yer aldığı ve çocukların bu senaryoları tamamladığı “Bağlanma Hikayelerini Tamamlama Görevi” uygulanmıştır. Çocukların empatik bakış açısı alma becerisi ise “Çocuk Empatik Gelişim Ölçeği” ile belirlenmiştir. Araştırmanın sonucunda, güvensiz-kaçıngan bağlanma türüne sahip olan okul öncesi çocukların empatik bakış açısı alma puanlarının diğer bağlanma durumlarına kıyasla daha düşük olduğu görülmüştür.

Simon ve Nader-Grosbois (2021), araştırmalarında çocukların empatik algıları ile sosyal uyumları arasındaki ilişkiyi yaş ve cinsiyet değişkenlerine göre incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmanın örneklemini Belçika’nın Fransız Bölgesi’ndeki okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden ve normal gelişim gösteren 3-6 yaş aralığındaki 63 çocuk ve onların ebeveynleri oluşturmaktadır. Araştırmanın veri toplama aşamasında araştırmacılar tarafından Fransızcaya çevrilen “Empati Anketi (EmQue)”, “Griffith Empati Ölçeği (GEM)”, “Beş Faktör Modeline Dayalı İki Uçlu Derecelendirme Ölçekleri” ve “Sosyal Yeterlilik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği (SCBE)” uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda erkek çocukların bilişsel empati düzeylerinin kız çocuklarına göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Yaş değişkeni ile empatik algı arasında ise anlamlı bir ilişki bulunamazken; çocukların empatik algıları ile sosyal uyumları arasında ise anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Rong ve diğerleri (2021), çalışmalarında okul öncesi çocuklarda uyku ve empati arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmanın örneklemini Çin’in Şangay kentindeki 23 bin 259 okul öncesi dönem çocuğu oluşturmaktadır. Araştırmanın veri toplama aşamasında “Çocuk Uyku Alışkanlığı Anketi” ve “Griffith Empati Ölçeği (GEM)” uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda gece uykusu süresi ile bilişsel empati arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunurken; uyku bozuklukları ile duygusal empati arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki görülmüştür. Daha uzun gece uykusu süresi ve daha az uyku bozukluğunun, okul öncesi çocuklarda daha gelişmiş bir empati modeline sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın bir diğer sonucuna göre ise, uyku durumu ve empati

arasındaki ilişkiden kız çocuklarının erkek çocuklarına göre daha çok etkilendiği tespit edilmiştir.

Wee ve diğerleri (2022) yaptıkları çalışmada zorbalık temalı resimli çocuk kitaplarını okumanın ve bu kitaplara dayalı rol oynamanın, küçük çocukların bakış açısı alma becerileri ve empati geliştirmelerine nasıl yardımcı olduğunu incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmanın örneklemini Güney Kore'de bir metropolde bulunan çocuk bakım merkezine kayıtlı 5 yaşındaki 21 çocuk ve öğretmenleri oluşturmaktadır. Altı hafta boyunca devam eden uygulama aşamasında zorbalık temalı resimli kitaplara dayalı; hikâye okuma ve tartışma, rol oynamaya yönelik planlama, rol yapma-oynama ve yansıtma etkinlikleri gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonucunda, çocukların başlangıçta zorbalık kurbanlarına karşı fazla empati göstermedikleri, ancak kitap okuma ve rol oynama ilerledikçe çocukların farklı bakış açılarını değerlendirdikleri ve zorbalığa uğrayan çocuklarla empati kurdukları görülmüştür. Ayrıca, uygulamanın sonunda çocukların, zorbalık sorunlarını çözmek için hangi önlemlerin alınması gerektiğine dair kendi fikirlerini sunabilecek seviyeye geldikleri görülmüştür.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Çalışmanın bu kısmında araştırmanın modeli, araştırmayı oluşturan örneklem grubu, örneklemin demografik verileri, veri toplama araçları, verilerin toplanmasında izlenen yol ve verilerin analizinde uygulanan teknikler verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

60-72 aylık okul öncesi dönemi çocuklarının biyofili seviyelerini ve empati becerileri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını incelendiği çalışmada, araştırma modeli olarak nicel araştırma desenlerinden biri olan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli, iki veya daha fazla değişken arasındaki birlikte değişimin olup olmadığını saptamayı amaçlar (Karasar, 2011). Bu çalışmada, ilişkisel tarama modeline bağlı olarak bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkilerin varlığı ve derecesi ortaya konmaya çalışılmıştır (Crano ve Brewer, 2002).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2022-2023 eğitim öğretim yılında okul öncesi eğitime devam eden 60-72 aylık 150 çocuk oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan çocuklar amaçlı örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Amaçlı örnekleme, katılımcıların araştırmaya katılma ve araştırmacının belirlediği nitelikler bakımından yeterli olduğu varsayılan örnekleme yöntemidir (Patton, 2014). Ebeveynlere gönderilen veli onam formu ve genel bilgi formu, ebeveynler tarafından, gönüllülük ilkesi göz önünde bulundurularak doldurulmuştur. Araştırmaya katılan çocuk ve ebeveynlere ait demografik özelliklerine ilişkin bulgular Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1

Çalışmaya Katılan Çocukların Demografik Özellikleri

Değişken	Kategori	<i>f</i>	%
Cinsiyet	Kız	78	52
	Erkek	72	48
Kardeş Sayısı	Tek Çocuk	21	14
	Bir Kardeş	80	53
	İki Kardeş	37	25
	Üç Kardeş ve üstü	12	9
Doğum Sırası	Tek Çocuk	21	14
	İlk Çocuk	32	21
	Ortanca Çocuk	12	8
	Son Çocuk	85	57
Anne Yaş	30 yaş ve altı	29	20
	31-35 yaş	57	38
	36-40 yaş	40	26
	41-45 yaş	24	16
Baba Yaş	30 yaş ve altı	6	4
	31-35 yaş	48	32
	36-40 yaş	43	29
	41-45 yaş	41	27

	45 yaş ve üstü	12	8
Anne	İlkokul mezunu	7	11
Eğitim Durumu	Ortaokul mezunu	23	15
	Lise mezunu	50	34
	Ön Lisans mezunu	30	20
	Lisans mezunu	30	20
Baba	İlkokul mezunu	8	5
Eğitim Durumu	Ortaokul mezunu	14	9
	Lise mezunu	71	48
	Ön Lisans mezunu	17	11
	Lisans mezunu	28	19
	Lisansüstü mezunu	12	8
Doğada	Nadiren	39	26
Bulunma Sıklığı	Haftada bir kez	47	31
	Haftada 1-3 kez	34	23
	Haftada 4-6 kez	15	10
	Her gün	15	10
Yaşanılan Yer	Şehir Merkezi	98	65
	Merkeze Yakın İlçe	51	35
Toplam		150	100

Tablo 1'e göre araştırmaya katılan çocukların 78'i kız, 72'si erkektir. Araştırmaya katılan çocukların kendileri hariç kardeş sayısına bakıldığında 21'inin tek çocuk, 80'inin bir kardeşi, 37'sinin iki kardeşi, 12'sinin üç ve üçten daha fazla kardeşi olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan çocukların doğum sırası durumu incelendiğinde 21'inin tek çocuk, 32'sinin ilk çocuk, 12'sinin ortanca çocuk, 85'inin son çocuk olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan çocukların annelerinin yaşı ile ilgili dağılım incelendiğinde, 150 anneden 29'unun 30 yaş ve altı, 57'sinin 31-35, 40'ının 36-40, 24'ünün 41-45 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan çocukların babalarının yaşı ile ilgili dağılım incelendiğinde, 150 babadan 6'sının 26-30, 48'inin 31-35, 43'ünün 36-40, 41'inin 41-45 yaş aralığında ve 12'sinin 45 yaş ve üstü olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan çocukların annelerinin eğitim durumu incelendiğinde, 150 anneden 17'sinin ilkokul, 23'ünün ortaokul, 50'sinin lise, 30'unun ön lisans, 30'unun lisans mezunu olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan çocukların babalarının eğitim durumu incelendiğinde, 150 babadan 8'inin ilkokul, 14'ünün ortaokul, 71'inin lise, 17'sinin ön lisans, 28'inin lisans, 12'sinin lisansüstü mezunu olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan çocukların doğada bulunma sıklıkları incelendiğinde, 39'unun nadiren, 47'sinin haftada bir kez, 34'sinin haftada 1-3 kez, 15'inin haftada 4-6 kez ve 15'inin ise her gün doğada bulunduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan çocukların ikamet ettikleri yer incelendiğinde 98'inin şehir merkezinde, 52'sinin ilçede yaşadığı görülmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri araştırmacı tarafından geliştirilen genel bilgi formu, Rice ve Torquati (2013) tarafından geliştirilen, Yılmaz (2017) tarafından Türkçeye uyarlanan "Çocuk Biyofili Ölçeği" ve Köksal Akyol ve Aslan (2014) tarafından geliştirilen "Çocuklar İçin Empati Ölçeği (ÇEMÖ)" kullanılarak elde edilmiştir.

3.3.1. Genel bilgi formu

Araştırmaya katılan çocukların: cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, doğum sırası, anne-babanın eğitim durumu, anne-babanın yaşı, yaşanılan yer ve çocuğun doğada bulunma sıklığı hakkında bilgi almak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen form kullanılmıştır.

3.3.2. Çocuk biyofili ölçeği

Rice ve Torquati (2013)'nin çocukların biyofili seviyelerini ölçmek için oluşturdukları ve Yılmaz (2017) tarafından Türkçeye uyarlanan “biyofili ölçeği” kullanılmıştır. Biyofili Ölçeği, 22 maddeden oluşmaktadır ve birebir görüşme şeklinde uygulanmaktadır. Ölçekte 11 adet biyofilik madde, 11 adet ise biyofilik maddelerin tam tersini ifade eden biyofilik olmayan madde bulunmaktadır. Bu ölçek ile çocukların biyofili seviyesini ölçmek, diğer bir ifadeyle çocukların doğaya ne derecede bağlı ve yakın olduklarını anlamak amaçlanmıştır. Bu çalışmada Yılmaz (2019)'ın Türkçeye uyarladığı maddeler ve resimler kullanılmıştır. Ölçekte 22 maddeye karşılık gelen 22 durum resmi vardır. Resimlerden 11 tanesi biyofilik tutumu yansıtırken 11 tanesi biyofilik olmayan tutumu yansıtmaktadır. Ayrıca çocukların cinsiyetlerine göre özdeşim kurmalarını kolaylaştırmak ve daha güvenilir cevaplar alabilmek amacı ile her bir madde kız ve erkek versiyonuyla resmedilmiştir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 0 iken en yüksek puan ise 11'dir. Rice ve Turqoati'nin oluşturduğu ölçeğin güvenirlik katsayısı (Cronbach alpha) .63'tür. Ölçeğin bu çalışma için güvenirlik değeri ise .70 olarak hesaplanmıştır. Alfa katsayısına bağlı olarak ölçek güvenirliği farklı şekillerde yorumlanmaktadır. Buna bağlı olarak alfa değeri .60 ile .80 değerleri arasında yer alan ölçeğin oldukça güvenilir olduğunu söylemek mümkündür (Kalaycı, 2010).

3.3.3 Çocuklar için empati ölçeği (ÇEMÖ)

“Çocuklar için Empati Ölçeği (ÇEMÖ)”, çocukların empati becerilerini belirleyebilmek amacıyla Köksal Akyol ve Aslan (2014) tarafından geliştirilen bir ölçme aracıdır. Ölçek, dört temel duygunun (mutluluk, üzüntü, kızgınlık ve korku) ifade edildiği durum

resimlerini ve bu duyguların kız ve erkek olmak üzere yüz ifadelerinin olduğu yardımcı resimleri içermektedir. Ölçek, çocuklarla birebir görüşme şeklinde uygulanmaktadır. Görüşme sırasında ilk önce çocuklar duygular hakkında kısaca sohbet edilir. Mutlu, üzgün, kızgın, korkmuş ifadelerle kız ve erkek çocukların yüzlerinin olduğu yardımcı resimlere çocukla birlikte bakılır. Çocukla resimlerdeki ifadeler hakkında soru sorulur ve sohbet edilir. Daha sonra, empati durumlarına yönelik ölçek maddelerinin bulunduğu resimler incelenir. Ölçek maddelerindeki resimlerde, asıl karakterin (örneğin, 2. resimde oyuncak bebeği zarar görmüş bir kız çocuğu) yüz ifadeleri çizilmemiştir. Araştırmacı çocuğa resimlerdeki durum ile ilgili kısa cümleler söyleyerek çocuktan resimde bulunan ve yüzü çizilmemiş olan asıl karakterin hangi duyguyu hissettiğini tahmin etmesini ister. Çocuk yanıt vermekte zorlanırsa yardımcı resimler gösterilebilir ve “bu çocuk bu duygulardan hangisini hissediyor olabilir?” şeklinde soru yöneltir. Ölçeğin puanlanması aşamasında, çocuğun doğru olan her bir yanıtı “1” puan olarak kaydedilir. Ölçeğin uygulandığı çocukların ölçekten alabilecekleri puan aralığı 0-12 puan arasındadır. Ölçek maddeleri (9-20 arası resimler) uygulanırken çocuğa yöneltilen duygusal durum sorularından bazıları aşağıda yer almaktadır.

“Resimdeki çocuğun en sevdiği oyuncakının bacağı kopmuş. Sence bu çocuk ne hissediyor olabilir?” (Resim 10)

“Resimdeki köpek çocuğa doğru saldırgan bir şekilde havlıyor. Sence bu çocuk ne hissediyor olabilir?” (Resim 12)

Çocuk Empati Ölçeği’nin KR-20 alfa değeri .70 olarak tespit edilmiştir. Özdamar (2004)’a göre .60 ile .80 arasındaki KR-20 alfa değeri güvenilir kabul edilmektedir. Ölçeğin test-tekrar test korelasyon katsayısı .89 olarak bulunmuştur. Bu sonuç, ölçeğin belirli bir süre içinde tekrar uygulanması durumunda tutarlı olacağı anlamına gelmektedir (Köksal Akyol ve Aslan, 2014). Bu araştırmada ise “Çocuklar İçin Empati Ölçeği”nin Cronbach Alfa değeri .72 olarak hesaplanmıştır.

3.4. Veri Toplama Süreci

Araştırmanın verileri 2022 yılının ekim ayında toplanmaya başlanmış ve toplama süreci 3 hafta sürmüştür. Veri toplama araçlarının uygulanacağı okullara önceden gidilip veli onam formu ve genel bilgi formunun velilere ulaşması sağlanmıştır. Ayrıca ölçek

uygulamalarından önce sınıf içi etkinliklere katılıp çocuklarla vakit geçirilmiştir. Veli onam formu imzalanan ve genel bilgi formu cevaplanan çocuklara birebir görüşme şeklinde ölçekler uygulanmıştır. Uygulama yapmak için seçilen mekânın gürültüden ve dikkat dağıtıcı uyarılardan uzak, aydınlık ve havadar olmasına dikkat edilmiştir. Görüşme esnasında, çocuğun kendini rahat hissedebilmesi için sınıflarda bulunan masa ve sandalyeler kullanılmıştır. Uygulamaya geçilmeden önce her bir çocukla kısaca sohbet edilip rahatlaması sağlanmıştır. Veri toplama sürecinde her iki seferden fazla olmak üzere gidilmiştir. Veri toplama süreci sonunda 156 adet formdan veri toplanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Çalışma kapsamında toplanan formlar okul adına göre ve sabah/öğlen grubu olarak gruplandırılmıştır. Elde edilen verilerden 6 çocuğa ait veri değerlendirmeye uygun bulunmadığı için değerlendirmeye alınmamıştır. Geriye kalan 150 veri araştırmada kullanılmıştır. Araştırmada toplanan veriler SPSS programı ile incelenmiştir. Elde edilen biyofili seviyesi ve empati becerisi değişkenlerine ait veriler normallik varsayımı açısından incelenmiştir.

Tablo 2

Çocuklar İçin Biyofili Ölçeği ile Çocuklar İçin Empati Ölçeği'nin Standart Sapma ve Ortalama Değerleri

	Cronbach Alfa (α)	$\bar{x}$	SS	Çarpıklık	Basıklık	En Düşük	En Yüksek
ÇEMÖ*	.72	9,32	2,35	-1,12	1,07	2	12
Biyofili Ölçeği	.70	7,39	2,03	-0,52	-0,44	1	11

Tablo 2'ye göre yapılan normallik testi sonucunda Biyofili Ölçeği için elde edilen çarpıklık değeri -,52 ve basıklık değeri -,44 olarak bulunmuştur. Çocuklar İçin Empati Ölçeği için

elde edilen çarpıklık değeri -1,12 ve basıklık değeri 1,07 olarak bulunmuştur. Tabachnick ve Fidell (2013)'e göre çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerleri -1.5 ile +1.5 arasında yer alıyorsa verilerin dağılımı normal kabul edilmektedir. Bu değere göre 150 çocuktan elde edilen biyofili seviyesi ve empati becerisi değişkenlerine ait verilerin dağılımı normaldir. Bu nedenle araştırmada parametrik analizler kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler Pearson korelasyon analizi, bağımsız örneklem t testi ve ANOVA ile analiz edilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde, elde edilen veriler ışığında, araştırmanın alt problemlerine ait veriler ve yorumlara yer verilmiştir.

4.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

Tablo 3

Çocukların Biyofili Seviyeleri ile Empati Becerileri Arasındaki Basit Regresyon Analizi Sonuçları (Alt Problem 1)

Değişkenler	B	Sh	β	t	P
Empati Becerisi	6,13	,588		10,43	,000
Biyofili Seviyesi	,370	,076	,423	5,67	,000

$R = ,42$ $R^2 = ,17$ $F = 32,19$

$p = ,000^{**}$ $p < ,05$

Biyofili seviyesinin çocuk empati becerisini etkileyip etkilemediğini araştırmak üzere basit regresyon analizine başvurulmuştur. Tablo 3 incelediğinde, bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerinde anlamlı bir etkisinin olup olmadığı açıklanmaktadır. Tablodaki anlamlılık değerinin (P), 0,05'ten küçük olması biyofili seviyesinin empati becerisini istatistiksel olarak anlamlı düzeyde etkilediği anlamına gelmektedir ($p < ,01$). Tablo 3'te yer alan B katsayısı ise bağımlı değişkenin bağımsız değişken üzerinde hangi yönde etkili olduğu hakkında bilgi vermektedir. Tabloya göre B değeri ,370'tir. Bu değer biyofili seviyesinin empati becerisi üzerinde pozitif yönlü bir etkiye sahip olduğunu açıklamaktadır. Tabloda yer alan R^2 değeri, korelasyon değerinin karesidir. R^2 değeri, bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerinde ne kadar etkili olduğunu ifade etmektedir.

Tablo 3'e göre, biyofili seviyesi ile empati becerisi arasında anlamlı bir ilişki olduğu ($R=0,42$, $R^2=0,17$) gözlemlenmiştir. Ayrıca çocukların biyofili seviyelerinin çocukların empati becerilerinin bir yordayıcısı olduğunu söylemek mümkündür ($F=32,19$ $p<0,05$).

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Tablo 4

Biyofili Ölçeği Toplam Puanının Cinsiyete Göre Bağımsız T-Testi Sonuçları (Alt Problem 2.1)

Cinsiyet	N	$\bar{x}$	SS	Sd	t	P
Kız	78	7,63	2,08	148	1,30	,183
Erkek	72	7,14	2,52	137,97		

Tablo 4'e bakıldığında, yapılan bağımsız t-testi sonucunda çocukların biyofili ölçek puanlarının cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı ($t_{148}=1,30$ $p>,05$) görülmektedir. Buna göre, çocukların biyofili seviyeleri kız veya erkek olma durumuna göre farklılık göstermemiştir.

Tablo 5

Biyofili Ölçeği Toplam Puanlarının Kardeş Sayısına Göre ANOVA Sonuçları (Alt Problem 2.2)

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	11,24	3	3,75	,701	,553
Grup İçi	780,55	146	5,35		

Toplam	791,79	149
--------	--------	-----

Çocukların biyofili ölçek puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini anlayabilmek için tek yönlü varyans (one way ANOVA) analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda Tablo 5 incelendiğinde, çocukların biyofili ölçek puanlarının kardeş sayısı değişkeni bakımından anlamlı bir farklılık göstermediği ($F_{3,146} = ,701$ $p>,05$) tespit edilmiştir.

Tablo 6

Biyofili Ölçeği Toplam Puanlarının Doğum Sırasına Göre ANOVA Sonuçları (Alt Problem 2.3)

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	7,68	3	2,56	,476	,699
Grup İçi	784,11	146	5,37		
Toplam	791,79	149			

Çocukların biyofili ölçek puanlarının doğum sırası değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini anlayabilmek için tek yönlü varyans (one way ANOVA) analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda Tablo 6 incelendiğinde, çocukların biyofili ölçek puanlarının doğum sırası değişkeni bakımından anlamlı bir farklılık göstermediği ($F_{3,146} = ,476$ $p>,05$) tespit edilmiştir.

Tablo 7

Biyofili Ölçeği Toplam Puanlarının Annenin Yaşına Göre ANOVA Sonuçları (Alt Problem 2.4)

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	22,63	3	5,66	1,07	,375
Grup İçi	769,16	146	5,31		
Toplam	791,79	149			

Çocukların biyofili ölçek puanlarının annenin yaşına göre farklılık gösterip göstermediğini anlayabilmek için tek yönlü varyans (one way ANOVA) analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda Tablo 7 incelendiğinde, çocukların biyofili ölçek puanlarının annenin yaşı bakımından anlamlı bir farklılık göstermediği ($F_{3,146} = 1,07$ $p > ,05$) tespit edilmiştir.

Tablo 8

Biyofili Ölçeği Toplam Puanlarının Babanın Yaşına Göre ANOVA Sonuçları (Alt Problem 2.5)

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	14,21	4	3,55	,662	,619
Grup İçi	777,58	145	5,36		
Toplam	791,79	149			

Çocukların biyofili ölçek puanlarının babanın yaşına göre farklılık gösterip göstermediğini anlayabilmek için tek yönlü varyans (one way ANOVA) analizi yapılmıştır. Yapılan analiz

sonucunda Tablo 8 incelendiğinde, çocukların biyofili ölçek puanlarının babanın yaşı bakımından anlamlı bir farklılık göstermediği ($F_{4,145} = ,662$ $p>,05$) tespit edilmiştir.

Tablo 9

Biyofili Ölçeği Toplam Puanlarının Annenin Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları (Alt Problem 2.6)

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	3,48	4	,870	,160	,958
Grup İçi	788,31	145	5,44		
Toplam	791,79	149			

Çocukların biyofili ölçek puanlarının annenin eğitim durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini anlayabilmek için tek yönlü varyans (one way ANOVA) analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda Tablo 9 incelendiğinde, çocukların biyofili ölçek puanlarının annenin eğitim durumu bakımından anlamlı bir farklılık göstermediği ($F_{4,145} = ,160$ $p>,05$) tespit edilmiştir.

Tablo 10

Biyofili Ölçeği Toplam Puanlarının Babanın Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları (Alt Problem 2.7)

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	16,64	5	3,33	,618	,686
Grup İçi	775,15	144	5,38		
Toplam	791,79	149			

Çocukların biyofili ölçek puanlarının babanın eğitim durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini anlayabilmek için tek yönlü varyans (one way ANOVA) analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda Tablo 10 incelendiğinde, çocukların biyofili ölçek puanlarının babanın eğitim durumu bakımından anlamlı bir farklılık göstermediği ($F_{5,144} = ,618$ $p>,05$) tespit edilmiştir.

Tablo 11

Biyofili Ölçeği Toplam Puanlarının Çocukların Doğada Bulunma Sıklıklarına Göre ANOVA Sonuçları (Alt Problem 2.8)

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	225,64	4	56,41	14,45	,000
Grup İçi	566,15	145	3,91		
Toplam	791,79	149			

Çocukların biyofili ölçek puanlarının çocukların doğada bulunma sıklıklarına göre farklılık gösterip göstermediğini anlayabilmek için tek yönlü varyans (one way ANOVA) analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda Tablo 11 incelendiğinde, biyofili ölçek puanlarının çocukların doğada bulunma sıklıkları bakımından istatistiksel olarak yüksek düzeyde anlamlı bir farklılık gösterdiği ($F_{4,145} = 14,45$ $p<,05$) tespit edilmiştir. Anlamlı farklılık gösteren grubun tespit edilebilmesi için Bonferroni Testi uygulanmıştır. Uygulanan test sonucunda farklılığın, doğada bulunma sıklığı haftada 4-6 kez olan çocuklardan belirlenmiştir.

Tablo 12

Biyofili Ölçeği Toplam Puanlarının Çocukların Yaşadıkları Yere Göre T-Testi Sonuçları (Alt Problem 2.9)

Yaşanılan Yer	N	$\bar{x}$	SS	Sd	t	P
Şehir Merkezi	98	7,43	2,35	148	,256	,586
İlçe	52	7,33	2,25	137,97		

Çocukların biyofili ölçek puanlarının yaşanılan yer değişkeni bakımından farklılık gösterip göstermediğini anlayabilmek için bağımsız t-testi analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda Tablo 12 incelendiğinde, çocukların biyofili ölçek puanlarının yaşanılan yer değişkenine göre anlamlı bir fark göstermediği ($t_{148} = ,256$ $p > ,05$) görülmüştür.

4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Tablo 13

Empati Ölçeği (ÇEMÖ) Toplam Puanının Cinsiyete Göre Bağımsız T-Testi Sonuçları (Alt Problem 3.1)

Cinsiyet	N	$\bar{x}$	SS	Sd	t	P
Kız	78	9,57	2,18	148	1,40	,149
Erkek	72	9,04	2,51	140,85		

Çocukların empati ölçek puanlarının cinsiyet değişkeni bakımından farklılık gösterip göstermediğini anlayabilmek için bağımsız t-testi analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda Tablo 13 incelendiğinde, çocukların empati ölçek puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark göstermediği ($t_{148} = 1,40$ $p > ,05$) görülmüştür. Buna göre,

çocukların empati becerileri kız ($\bar{X}=9,57$) veya erkek ($\bar{X}=9,04$) olma durumuna göre farklılık göstermemiştir.

Tablo 14

Empati Ölçeği (ÇEMÖ) Toplam Puanının Kardeş Sayısına Göre ANOVA Sonuçları (Alt Problem 3.2)

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	6,48	3	2,16	,386	,763
Grup İçi	816,16	146	5,59		
Toplam	822,64	149			

Çocukların empati ölçek puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini anlayabilmek için tek yönlü varyans (one way ANOVA) analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda Tablo 14 incelendiğinde, empati ölçek puanlarının çocukların kardeş sayısı değişkeni bakımından anlamlı bir farklılık göstermediği ($F_{3,146} = 3,86$ $p>,05$) tespit edilmiştir.

Tablo 15

Empati Ölçeği (ÇEMÖ) Toplam Puanının Doğum Sırasına Göre ANOVA Sonuçları (Alt Problem 3.3)

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	8,36	3	2,78	,500	,683
Grup İçi	814,28	146	5,57		
Toplam	822,64	149			

Çocukların empati ölçek puanlarının doğum sırası değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini anlayabilmek için tek yönlü varyans (one way ANOVA) analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda Tablo 15 incelendiğinde, empati ölçek puanlarının çocukların doğum sırası değişkeni bakımından anlamlı bir farklılık göstermediği ($F_{3,146} = ,500$ $p>,05$) tespit edilmiştir.

Tablo 16

Empati Ölçeği (ÇEMÖ) Toplam Puanının Annenin Yaşına Göre ANOVA Sonuçları (Alt Problem 3.4)

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	39,34	3	13,12	2,45	,066
Grup İçi	783,30	146	5,37		
Toplam	822,64	149			

Çocukların empati ölçek puanlarının annenin yaşına göre farklılık gösterip göstermediğini anlayabilmek için tek yönlü varyans (one way ANOVA) analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda Tablo 7 incelendiğinde, çocukların empati ölçek puanlarının annenin yaşı bakımından anlamlı bir farklılık göstermediği ($F_{3,146} = 2,45$ $p>,05$) tespit edilmiştir.

Tablo 17

Empati Ölçeği (ÇEMÖ) Toplam Puanının Babanın Yaşına Göre ANOVA Sonuçları (Alt Problem 3.5)

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	62,79	4	15,70	3	,021

Grup İçi	759,85	145	5,24
Toplam	822,64	149	

Çocukların empati ölçek puanlarının babanın yaşına göre farklılık gösterip göstermediğini anlayabilmek için tek yönlü varyans (one way ANOVA) analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda Tablo 17 incelendiğinde, çocukların empati ölçek puanlarının babanın yaşı bakımından anlamlı bir farklılık gösterdiği ($F_{4,145} = 3$ $p < ,05$) tespit edilmiştir. Anlamlı farklılık gösteren grubun tespit edilebilmesi için Bonferroni Testi uygulanmıştır. Uygulanan test sonucunda anlamlı farklılığın, 41-45 yaş grubunda olduğu görülmüştür.

Tablo 18

Empati Ölçeği (ÇEMÖ) Toplam Puanının Annenin Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları (Alt Problem 3.6)

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	31,09	4	7,77	1,42	,229
Grup İçi	791,55	145	5,46		
Toplam	822,64	149			

Çocukların empati ölçek puanlarının annenin eğitim durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini anlayabilmek için tek yönlü varyans (one way ANOVA) analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda Tablo 18 incelendiğinde, çocukların empati ölçek puanlarının annenin eğitim durumu bakımından anlamlı bir farklılık göstermediği ($F_{4,145} = 1,42$ $p > ,05$) tespit edilmiştir.

Tablo 19

Empati Ölçeği (ÇEMÖ) Toplam Puanının Babanın Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları (Alt Problem 3.7)

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	12,75	5	2,55	,453	,810
Grup İçi	809,89	144	5,62		
Toplam	822,640	149			

Çocukların empati ölçek puanlarının babanın eğitim durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini anlayabilmek için tek yönlü varyans (one way ANOVA) analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda Tablo 19 incelendiğinde, çocukların empati ölçek puanlarının babanın eğitim durumu bakımından anlamlı bir farklılık göstermediği ($F_{5,144} = ,453$ $p>,05$) tespit edilmiştir.

Tablo 20

Empati Ölçeği (ÇEMÖ) Toplam Puanının Çocukların Doğada Bulunma Sıklıklarına Göre ANOVA Sonuçları (Alt Problem 3.8)

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	46,75	4	11,69	2,18	,074
Grup İçi	775,89	145	5,35		
Toplam	822,640	149			

Çocukların empati ölçek puanlarının çocukların doğada bulunma sıklıklarına göre farklılık gösterip göstermediğini anlayabilmek için tek yönlü varyans (one way ANOVA) analizi

yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda Tablo 20 incelendiğinde, empati ölçek puanlarının çocukların doğada bulunma sıklıklarına bakımından anlamlı bir farklılık göstermediği ($F_{4,145} = 2,18$ $p > ,05$) tespit edilmiştir.

Tablo 21

Empati Ölçeği (ÇEMÖ) Toplam Puanının Çocukların Yaşadıkları Yere Göre Bağımsız T-Testi Sonuçları (Alt Problem 3.9)

Yaşanılan Yer	N	$\bar{x}$	SS	Sd	t	P
Şehir Merkezi	98	9,06	2,42	148	1,87	,149
İlçe	52	9,81	2,15	115,13		

Çocukların empati ölçek puanlarının yaşanılan yer değişkeni bakımından farklılık gösterip göstermediğini anlayabilmek için bağımsız t-testi analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda Tablo 21 incelendiğinde, çocukların empati ölçek puanlarının yaşanılan yer değişkenine göre anlamlı bir fark göstermediği ($t_{148} = 1,87$ $p > ,05$) görülmüştür.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu araştırma, 60-72 aylık okul öncesi dönem çocuklarının biyofili seviyeleri ile empati becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi ve bu ilişkide etkili olabilecek etmenlerin ortaya çıkarılması amacıyla yapılmıştır. Bu amaçla, 2022-2023 eğitim-öğretim yılında Sakarya ilinin Adapazarı ve Serdivan ilçelerinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okul öncesi eğitim kurumlarında bulunan 60-72 aylık 150 çocuk (78'i kız, 72'si erkek) araştırmaya dâhil edilmiştir. Araştırma sonucunda, biyofili seviyeleri ve empati becerilerinin farklı değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı ortaya koyulmuştur. Araştırmada elde edilen bulgular, literatürdeki bulgular ile karşılaştırılmış ve bu bağlamda yorumlanmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlar neticesinde gelecek araştırmalara öneriler sunulmuştur.

5.1. Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın birinci alt problemi; çocukların biyofili seviyeleri ile empati becerileri arasındaki ilişki olup olmadığı açısından incelenmiştir. Yapılan regresyon analizi sonuçlarına göre çocukların biyofili seviyeleri ile empati becerileri birbirini etkilemektedir. Yine analiz sonuçlarına göre, biyofili seviyesi yüksek olan çocukların empati becerilerinin de daha iyi olduğu görülmüştür. Doğanın çocuklar için doğal bir öğrenme ortamı sunması çocukların gelişim alanlarını desteklemektedir. Çocuğun, insan da dahil olmak üzere doğadaki diğer canlılarla kurduğu her bağ çocuğun doğaya olan yakınlığını artırmaktadır. Doğayla kurulan bu duygusal bağ zamanla doğanın bütününe karşı olumlu bir tutum ve davranışa dönüşmektedir. Zamanla değişen bu davranışlar sevgi, empati, yardımseverlik ve başkalarının perspektifinden bakabilme becerilerini de beraberinde getirebilmektedir. Literatürde çocuk biyofili seviyesi ile çocuk empati becerisini ilişkilendiren başka bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu da araştırma sonuçlarının önemini artırmaktadır.

Araştırmanın ikinci alt problemi; çocukların biyofili seviyelerinin cinsiyet, kardeş sayısı, doğum sırası, anne ve babanın yaşı, anne-babanın eğitim durumu, yaşanan yer ve doğada bulunma sıklığı değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediği açısından incelenmiştir.

Araştırmada elde edilen sonucuna göre 60-72 aylık okul öncesi çocuklarının biyofili seviyelerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Literatüre bakıldığında ise, Ahmetoğlu (2017), Yılmaz (2017) ve Engin (2019)'ın biyofili üzerine yapmış oldukları çalışmalarda da biyofili seviyesinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediğini tespit edilmiştir. Bu çalışmaların sonucu, araştırmada elde edilen bulguyu desteklemektedir. Literatür incelendiğinde bu bulgunun desteklenmediği çalışmaların da mevcut olduğu görülmüştür. Feshbach ve Roe (1968) yaptıkları çalışmada, 6 yaşındaki kız çocuklarının empati becerilerinin erkeklerden daha iyi olduğunu sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde Hoffman (1987), empati ve empati ile ilişkili davranışlarda cinsiyet farklılıklarını incelediği çalışmasında bebeklik ve okul öncesi dönemlerde kız çocukların erkek çocuklara göre daha empatik olduğunu bulmuştur. Ayrıca Zahn-Waxler ve diğerleri (1992), bebeklik dönemindeki ikizlerle yaptıkları çalışmada kız bebeklerin erkek bebeklerden daha yüksek empati puanı aldığını bulmuşlardır.

Araştırmada elde edilen sonuca göre, 60-72 aylık okul öncesi çocuklarının biyofili seviyelerinin kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Engin (2019) ise yapmış olduğu araştırmada herhangi bir kardeşi bulunmayan çocukların, doğa ile bağlantı kurma eğilimlerinin iki veya üstü kardeşe sahip olan çocuklara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kardeş sayısı değişkeni açısından farklı sonuçların ortaya çıkmasında çalışmaların örneklem sayılarının ve örneklem grubunun farklı olması etken olabilmektedir.

Araştırmada elde edilen sonuca göre, 60-72 aylık okul öncesi çocuklarının biyofili seviyelerinin doğum sırasına göre anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Alanyazında biyofili seviyesini doğum sırası değişkenine göre inceleyen başka bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Araştırmada elde edilen sonuca göre, 60-72 aylık okul öncesi çocuklarının biyofili seviyelerinin annenin ve babanın yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Alanyazında biyofili seviyesini anne-babanın yaşı değişkenine göre inceleyen başka bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Araştırmada elde edilen sonuca göre, 60-72 aylık okul öncesi çocuklarının biyofili seviyelerinin anne ve babanın eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Ahmetoğlu (2017), yapmış olduğu çalışmada lise ve üniversite mezunu olan ebeveynlerin, ilkokul mezunu ebeveynlere göre çocuklarına doğada daha fazla vakit

geçirme olanağı sunduklarını; bu nedenle çocukların biyofili seviyelerinin anne-babanın eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterdiğini tespit etmiştir. Erdoğan (2022) ise, öğretmen adaylarının doğa sevgisini incelemeye yönelik yaptığı çalışmada, öğretmen adaylarının doğa sevgisinin anne ve baba eğitim durumuna göre farklılık göstermediği sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmada elde edilen sonuca göre, 60-72 aylık okul öncesi çocuklarının biyofili seviyelerinin doğada bulunma sıklıklarına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır. Cheng ve Monroe (2012), Rice ve Torquati (2013) ve Zhang, Goodale ve Chen (2014) yapmış oldukları araştırmalarda biyofili seviyesinin doğada bulunma sıklığına göre ile farklılık gösterdiği sonucuna ulaşmışlardır. Literatürdeki bu çalışmalar, elde edilen bulgu tutarlılık göstermekte ve onu desteklemektedir.

Araştırmada elde edilen sonuca göre, 60-72 aylık okul öncesi çocuklarının biyofili seviyelerinin yaşadıkları yere göre anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Erdoğan (2022), öğretmen adaylarıyla yaptığı çalışmada doğa sevgisinin yaşanılan yere göre farklılık göstermediğini bulmuştur. Bu çalışma, araştırmanın bulgusunu destekler niteliktedir.

Araştırmanın üçüncü alt problemi; çocukların empati becerilerinin cinsiyet, kardeş sayısı, doğum sırası, anne ve babanın yaşı, anne-babanın eğitim durumu, yaşanılan yer ve doğada bulunma sıklığı değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediği açısından incelenmiştir. Araştırmada elde edilen sonuca göre, 60-72 aylık okul öncesi çocuklarının empati becerilerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Elde edilen bu sonucu destekleyen çalışmalar alanyazında mevcuttur. Kahraman (2007) yaptığı çalışmada cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık olmadığını saptamış ve elde edilen bulguyu desteklemiştir. Benzer olarak Akaydın ve Duman (2016), Özer (2016), Avcı (2017), Doğanay Koç (2017), Özdemir (2017), Koca (2020) ve Malakcioğlu (2022) yaptıkları çalışmalarda çocuklarda empati becerilerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşmışlardır.

Araştırmada elde edilen sonuca göre, 60-72 aylık okul öncesi çocuklarının empati becerilerinin kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Literatürde araştırmanın bulgusunu destekleyen çalışmalar mevcuttur. Küçükkaragöz, Akay ve Canbulat (2011) yapmış oldukları çalışmada empati becerilerinin kardeş sayısına göre anlamlı farklılık göstermediğini tespit etmişlerdir. Aynı zamanda Özer (2016),

Doğanay Koç (2017), Özdemir (2017), Aka (2019) Derman, Türen ve Buntürk (2020) de gerçekleştirdikleri çalışmalarda empati becerilerinin kardeş sayısına göre anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşmışlardır.

Araştırmada elde edilen sonuca göre, 60-72 aylık okul öncesi çocuklarının empati becerilerinin doğum sırasına göre anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Akaydın ve Duman (2016) yaptıkları araştırmada empati becerilerinin doğum sırasına göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna varmışlardır. Aynı şekilde Özer (2016), Doğanay Koç (2017), Özdemir (2017) ve Koca (2020) da empati becerilerinin doğum sırasına göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna varmışlardır. Literatürde yer alan bu çalışmalar, araştırmanın bulgusunu desteklemektedirler. Aka (2019) ise yaptığı çalışmada duygusal ve empatik eğilimlerin doğum sırasına göre farklılık gösterdiğini ancak bilişsel empatinin doğum sırasına göre farklılık göstermediğini saptamıştır.

Araştırmada elde edilen sonuca göre, 60-72 aylık okul öncesi çocuklarının empati becerilerinin annenin yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Benzer şekilde, Doğanay Koç (2017), Arıkoç (2019), Derman, Türen ve Buntürk (2020)'ün yaptıkları çalışmalarda empati becerilerinin annenin yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermediğini tespit etmeleri araştırmanın bulgusunu desteklemektedir. Literatürdeki bu çalışmalar araştırmanın bulgusuyla tutarlılık göstermektedir.

Araştırmada elde edilen sonuca göre, 60-72 aylık okul öncesi çocuklarının empati becerilerinin babanın yaşına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır. Benzer şekilde Sayın (2010), Doğanay Koç (2017) ve Aslan (2018) yaptıkları çalışmaların sonucunda empati becerilerinin babanın yaşına göre anlamlı bir farklılık gösterdiğini tespit etmişlerdir. Bu nedenle araştırmanın bulguları, bu çalışmalar ile tutarlılık göstermektedir.

Araştırmada elde edilen sonuca göre, 60-72 aylık okul öncesi çocuklarının empati becerilerinin anne ve babanın eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Benzer şekilde Özer (2016), Doğanay Koç (2017) ve Koca (2020) gerçekleştirdikleri çalışmalar sonucunda çocuklarının empati becerilerinin anne ve babanın eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediğini tespit etmiştir. Bu çalışmalar, araştırmanın bulgusunu desteklemektedir.

Araştırmada elde edilen sonuca göre, 60-72 aylık okul öncesi çocuklarının empati becerilerinin doğada bulunma sıklıklarına göre anlamlı bir farklılık göstermediği

saptanmıştır. Alanyazında çocukların empati becerilerini doğada bulunma sıklıklarına göre inceleyen başka bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Araştırmada elde edilen sonuca göre, 60-72 aylık okul öncesi çocuklarının empati becerilerinin çocukların yaşadıkları yere göre anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Küçükkaragöz, Akay ve Canbulat (2011) çocukların empati becerilerini farklı psiko-sosyal değişkenlere göre inceledikleri araştırmada, çocukların empati becerilerinin yaşadıkları yere göre anlamlı bir farklılık göstermediğini sonucuna ulaşmışlardır. Bu sonuç, araştırmanın bulgusunu desteklemektedir.

.

5.2.Öneriler

Bu araştırmada yapılan analizler sonucunda, biyofili ve empati kavramları ile ilgili ilişkileri netleştirecek daha fazla araştırmaya gereksinim duyulmaktadır. Bu kapsamda yapılacak diğer araştırmalar için aşağıdaki öneriler verilebilir:

- Çocukların biyofili seviyeleri ve empati becerilerine yönelik büyük örneklemli, farklı il ve ilçeleri içeren araştırmalar yapılabilir.
- Bu araştırmada çocukların biyofili seviyeleri ve empati becerilerine ait verilere çocuklarla birebir görüşme yoluyla ulaşılmıştır. Buna ek olarak, ebeveyn ve öğretmen görüşlerine de yer verilen araştırmalar yapılabilir.
- Mevcut araştırmada çocukların biyofili seviyeleri ve empati becerilerine odaklanılmıştır. Çocukların biyofili seviyeleri ve empati becerileri ile ilişkili olabilecek farklı değişkenler (anne-baba tutumları, problem çözme becerisi, liderlik özellikleri, oyun becerileri) açısından da incelenebilir.
- Okul öncesi eğitimden itibaren bütün eğitim kademelerinde çocukların biyofili seviyeleri ve empati becerilerini geliştirmek amacıyla çalışmalar ve uygulamalar yapılabilir. Bu bağlamda, mevcut eğitim programının içerisine bu becerileri destekleyici kazanım, gösterge ve etkinlikler konulabilir.
- Araştırma sonucunda ortaya çıkan, çocukların biyofili seviyelerinin, doğada bulunma sıklıklarının ve empati becerilerinin birbirlerini etkilemesi bağlamında çocukların daha sık doğada bulunması teşvik edilmelidir. Çocukların doğada geçirdiği zamanın etkili ve verimli olabilmesi için yapılacak yeni araştırmalar ebeveyn ve eğitimcilere yol gösterebilir.

KAYNAKLAR

- Ahmetoğlu, E. (2017). The contributions of familial and environmental factors to children's connection with nature and outdoor activities. *Early Child Development and Care*, 189(2), 233-243. Erişim adresi: <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/03004430.2017.1314273?needAccess=true&role=button>
- Aka, M. (2019). *İlkokul öğrencilerinin özgüveni ve empatik eğilimi arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 600670).
- Akaydın, D. ve Gültekin-Akduman, G. (2016). 6 yaş grubu çocukların duygusal zeka düzeyleri ile empatik becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(43), 1353-1360. Erişim adresi: <https://www.sosyalarastirmalar.com/articles/the-investigation-of-the-relationships-between-empathy-skills-level-and-emotionalintelligence-of-6-age-group-children.pdf>
- Akbaş, B. ve Temiz, G. (2015). 60-66 aylık çocukların empati beceri düzeylerinin anne empati beceri düzeyi açısından incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 106-112. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/trkefd/issue/21482/230211>
- Alkış, B. (2015). *Ebeveyn tutumları ile okul öncesi dönem çocuklarının davranış problemleri arasındaki ilişkide çocukların empati ve sosyal beceri düzeylerinin rolü*. (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 413971).
- Allport, F. H. (1924). Social Psychology. *The Journal of Philosophy*, 21(21), 583-585. doi: 10.2307/2014425
- Alyüz, Z. (2018). *Evcil hayvanı olan ve olmayan 10-12 yaş çocukların empatik eğilim, ahlaki yargı ve yaşam doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi) YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 528192).
- Appleton, J. (1975). *The experience of landscape*. New York: John Wiley.

- Arıkoç, B. (2019). *Okul öncesi dönemde duygusal zeka ve empati ile ahlaki ve sosyal kural bilgisi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 599781).
- Aslan, D. (2016). *Okul öncesi dönem çocuklarının bakış açısı alma becerilerine empati eğitim programının etkisinin incelenmesi*. (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 465048).
- Aslan, N. (2018). *60-72 aylık çocukların empati becerilerinin anne çocuk ilişkisi açısından incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 524529).
- Avcı, E. (2017). *Anne-babaların tutumları ile ilkokul kademesindeki çocukların empati ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 480156).
- Barnett, G. ve Mann, R. (2012). Empathy deficits and sexual offending: A model of obstacles to empathy. *Aggression and Violent Behavior*, 228-238. doi: 10.1016/j.avb.2012.11.010
- Baron-Cohen, S. (2006). Empathy. *Psychologist*, 19(9), 536-537. Erişim adresi: https://www.academia.edu/download/51821672/BC2006Empathy_freudian_origins_ThePsych.pdf
- Baron-Cohen, S. (2018). *Kötülüğün Anatomisi*. (T. Tezgel, Çev.) İstanbul: Say Yayınları.
- Barrett, L., Jones, J. ve Lewis, M. (2008). *Handbook of Emotions* (Cilt 3. Baskı). New York: The Guilford Press.
- Cheng, J. ve Monroe, M. (2012). Connection to nature: Children's affective attitude toward nature. *Environment and Behavior*, 44(1), 31-49. Erişim adresi: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0013916510385082?journalCode=ea>
- Clements, R. (2004). An investigation of the status of outdoor play. *Contemporary*, 5(1), 68-80. doi: 10.2304/ciec.2004.5.1.10
- Cotton, K. (1992). *Developing Empathy in Children and Youth*. Northwest Regional Educational Laboratory.

- Crano, W. ve Brewer, M. (2002). *Principles and methods of social research*. Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Çankaya, G. (2014). *Çocukların oynadıkları oyunlara göre empati ve saldırganlık düzeylerinin belirlenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul. Erişim adresi: <http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TEZ/52652.pdf>
- Davis, M. H. (2018). *Empathy: A Social Psychological Approach*. New York: Routledge.
- Deretarla, E. ve Polat, P. (2018, Mayıs). Anasınıfına devam eden çocuklar ve annelerinin doğaya yakınlık (biyofili) seviyelerinin incelenmesi. 2. *Uluslararası Multidisipliner Çalışmaları Kongresi*.
- Derman, M. T., Türen, Ş. ve Buntürk, T. (2020). Okul öncesi çocukların empati bölümleri ile annelerinin ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 4(3), 336-368. doi:10.24130/eccd-jecs.1967202042188
- Doğanay-Koç, E. (2017). *Okul öncesi eğitime devam eden 60 ay ve üzeri çocukların anne bağlanma stillerinin; empatik, duygusal ve sosyal beceri düzeylerine etkisinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 461539).
- Doğanay-Koç, E. (2017). The analysis of the influence of mother attachment styles of children on their level of emphatic skills. *Academic Research International*, 8(2), 89-96.
- Eisenberg, N. ve Lennon, R. (1980). Altruism and the assessment of empathy in the preschool. *Child Development*, 51(2), 552-557.
- Eisenberg, N. ve Strayer, J. (1987). *Empathy and its Development*. Cambridge University Press.
- Engin, K. (2019). *60-72 aylık çocuklar için doğayla bağlantı kurmaya eğilim ölçeği'nin geliştirilmesi ve bazı değişkenlere göre incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 599654).
- Erdoğan, K. (2022). *Öğretmen adaylarının doğadaki canlılara karşı biyofili ve biyofobi düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 743524).

- Erten, S. (2004). Çevre eğitimi ve çevre bilinci nedir, çevre eğitimi nasıl olmalıdır? *Çevre ve İnsan 1 Dergisi*. 65(66). Erişim adresi: <https://yunus.hacettepe.edu.tr/~serten/makaleler/cevre.pdf>
- Feshbach, N. D. (1997). Empathy: The formative years - Implications for clinical practice. C. Bohart ve L. Greenberg (Ed.), *Empathy reconsidered: New directions in psychotherapy*. American Psychological Association.
- Feshbach, N. ve Roe, K. (1968). Empathy in six-and seven-year-olds. *Child development*, 39(1), 133-145.
- Fromm, E. (1973). *The Anatomy of Human Destructiveness*. Holt, Rinehart and Wilson.
- Gladstein, G. A. (1984). The historical roots of contemporary empathy research. *Journal of the History of the Behavioral Sciences*(20), 38-59.
- Goleman, D. (2010). *İşbaşında Duygusal Zeka*. (H. Balkara, Çev.) Varlık Yayınları.
- Gullone, E. (2000). The biophilia hypothesis and life in the 21st century: Increasing mental health or increasing pathology? *Journal of Happiness Studies*, 1(1), 293-321.
- Hoffman, M. (1990). Empathy and justice motivation. *Motivation and Emotion*, 14(2), 151-172. doi:10.1007/BF00991641
- Hoffman, M. (1996). Empathy and Development. *The Annual Report of Educational Psychology in Japan*(35), 157-162. doi:10.5926/arepj1962.35.0_157
- Hoffman, M. (2000). *Empathy and moral development: Implications for caring and justice*. Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511805851
- Hoffman, M. L. (1972). *Toward a developmental theory of prosocial motivation*. Ann Arbor: Michigan University.
- Hoffman, M. L. (1987). The contribution of empathy to justice and moral judgment. N. Eisenberg ve J. Strayer (Ed.), *Empathy and its development* (ss. 47-80). Cambridge: Cambridge University Press.
- Hoffman, M. L. (2008). Empathy and Prosocial Behavior. M. Lewis, J. Haviland-Jones ve L. Barrett (Ed.), *Handbook of Emotions* (ss. 440-455).
- Kahraman, H. (2007). *Empatik beceri eğitiminin okul öncesi dönemdeki çocukların empatik becerilerine ve sorun davranışlarına etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 241000).

- Kalaycı, Ş. (2010). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri* (5. b.). Ankara: Asil Yayın.
- Kalvaitis, D. ve Monhardt, R. (2015). Children voice biophilia; the phenomenology of being in love with nature. *Journal of Sustainability Education*(9). Erişim adresi: http://www.susted.com/wordpress/content/children-voice-biophilia-the-phenomenology-of-being-in-love-with-nature_2015_03/
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kellert, S. (2005). Building for life: Designing and understanding the human-nature connection. *Nature and Childhood Development*, 1(1), 63-89.
- Kellert, S. ve Wilson, E. (1995). *The biophilia hypothesis*. Island Press.
- Khan Jr, P. (1997). Developmental psychology and the biophilia hypothesis: Children's affiliation with nature. *Developmental review*, 17(1), 218-224. doi: 10.1006/drev.1996.0430
- Koca, A. (2020). *60-72 aylık okul öncesi çocukların duygu düzenleme becerileri ile empati becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 630439).
- Korkmaz, A. (2020). *Sürdürülebilirlik için drama eğitim programının 48-60 aylık çocukların zihin kuramı ve empatik becerilerine etkisi*. (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 638737).
- Köksal Akyol, A. ve Aslan, D. (2014). The development of empathy scale for children (ESC). M. Yaşar, Ö. Özgün ve J. Galbraith (Ed.), *Contemporary Perspectives and Research on Early Childhood Education* (ss. 113-123). Newcastle: Cambridge Scholar.
- Küçükkaragöz, H., Akay, Y. ve Canbulat, T. (2011). Bir grup ilköğretim öğrencisinin bazı psiko-sosyal değişkenlere göre empatik beceri düzeyleri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 88-100. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/202375>
- Larson, L., Green, G. ve Castleberry, S. (2011). Construction and validation of an instrument to measure environmental orientations in a diverse group of children. *Environment and Behavior*, 43(1), 72-89.

- Louve, R. (2008). Cultural appropriation and interfaith inclusion: Contrast and comparison. *Talking about the elephant*.
- Malakcioğlu, C. (2022). *Beş yaşındaki çocukların, ebeveynlerinin ve öğretmenlerinin empati düzeyleri ile çocukların duygulanımları arasındaki ilişkiler*. (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 740710).
- Nisbet, E., Zelenski, J. ve Murphy, S. (2009). The nature relatedness scale: Linking individuals' connection with nature to environmental concern and behavior. *Environment and Behavior*, 41(5), 715-740.
- Ozoner, F. (2004, Ekim). Türkiye'de okul dışı çevre eğitimi ne durumda ve neler yapılmalı? *V. Ulusal Ekoloji ve Çevre Kongresi*. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi ve İzmir Biyologlar Derneği.
- Özdamar, K. (2004). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi*. Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Özdemir, A. N. (2017). *Okul öncesi dönem çocuklarının akran şiddetine maruz kalma düzeyi, mizaç tarzı ve empatik becerilerinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 461533).
- Özer, G. (2016). *Empati eğitim programının anaokulu çocuklarının empatik ve prososyal becerilerine etkisinin incelenmesi*. (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 435220).
- Patton, M. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (M. Bütün ve S. Demir, Dü) Ankara: Pegem Akademi.
- Piaget, J. (1965). *The moral judgment of the child*. Harcourt: Brace.
- Piaget, J. (1975). *The child's conception of the world*. Totowa: Adams Littlefield.
- Poole, C., Miller, S. ve Church, E. (2005). How empathy develops: effective responses to children help set the foundation for empathy 0 to 2 why is she crying? *Early Childhood Today*, 20(2), 21-25.
- Rice, C. ve Torquati, J. (2013). Assessing connections between young children's affinity for nature and their experiences in natural outdoor settings in preschools. *Children, Youth and Environments*, 23(2), 78-102. Erişim adresi: <https://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1179&context=famcon>

- Rogers, C. R. (1975). Empathic: an unappreciated way of being. *The Counseling Psychologist*.
- Rogers, C. R. (1983). Empatik olmak, değeri anlaşılmamış bir varoluş şeklidir. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 16(1), 103-124.
- Rong, T., Sun, X., Zhang, Z., Li, W., Deng, Y., Wang, Z., Meng, M., Zhu Q., Jiang, Y., Zhao, J., Zhang, Y., Wang, G. ve Jiang, F. (2021). The association between sleep and empathy in young preschoolers: A population study. *Journal of Sleep Research*, 31(4), 1-19. doi: 10.1111/jsr.13530
- Sayın, K. B. (2010). *İlköğretim birinci kademe öğrencilerinin empati becerileri ile anne-baba tutumları arasındaki ilişkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 278769).
- Sefalı, A. (2019). *Doğa eğitimi etkinliklerinin fen bilgisi öğretmen adaylarının biyofili seviyelerine etkisinin araştırılması*. (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 581154).
- Shapiro, L. E. (2004). *101 ways to teach children social skills*. The Bureau For At-Risk Youth.
- Simaika, J. ve Samways, M. (2010). *Biophilia as a universal ethic for conserving* (Cilt 24). *Conservation Biology*. doi:10.1111/j.1523-1739.2010.01485.x
- Strayer, J. ve Roberts, W. (2004). Empathy and observed anger and aggression in five-year old. *Social Development*, 13(1), 1-13.
- Ştefan, C. A. ve Avram, J. (2019). Investigating Attachment Status Effects on Preschoolers' Empathic Perspective-Taking. *Child & Youth Care Forum*, 48, 663-675.
- Tabachnik, B. ve Fidell, L. (2013). *Using multivariate statistics* (6. b.). Boston: Pearson.
- Thompson, R. (1987). Empathy and emotional understanding: the early development of empathy. N. Eisenberg ve J. Strayer (Ed.), *Empathy and its development* (ss. 119-145). Cambridge University Press.
- Tilbury, D. (1995). Environmental education for sustainability: Defining the new focus of environmental education in the 1990s. *Environmental Education Research*, 1(2), 195-212.

- Toprak, S. (2019). *Algılanan anne-baba izlemi ve empatik eğilimin ilköğrencilerinin zorbalık eğilimi üzerindeki yordayıcı rolleri*. (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 544760).
- Ulrich, R. (1993). Biophilia, biophobia, and natural landscapes. *The biophilia hypothesis*, 7, 73-137. Erişim adresinden alındı: https://jardinessanadores.cl/wp-content/uploads/2019/09/Ulrich_1993.Biophilia_biophobia_naturallandscapes.pdf
- Wee, S. J., Kim, S. J., Chung, K. ve Kim, M. (2022). Development of children's perspective-taking and empathy through bullying-themed books and role-playing. *Journal of Research in Childhood Education*, 36(1), 96-111. doi: 10.1080/02568543.2020.1864523
- White, R. ve Stoecklin, V. (1998). *Children's outdoor play and learning environments: Returning to nature*.
- Wilson, O. (1984). *Biophilia*. Harvard University Press.
- Wilson, O. (1993). Biophilia and the conservation ethic. O. Wilson ve S. Kellert (Ed.) *The biophilia hypothesis*. Washington, D.C.
- Wiseman, T. (1996). A concept analysis of empathy. *Journal of Advanced Nursing*, 23(6), 1163.
- Yalçın, M. (2019). *Çocukların empatik bakış açısı alma becerisinin akran kabulü ve öğretmenleri ile olan iletişimleri üzerindeki etkilerinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 588038).
- Yavuzer, H. (2003). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yazgan-İnanç, B. ve Yerlikaya, E. (2012). *Kişilik Kuramları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yılmaz-Yüksel, A. (2003). *Empati eğitim programının ilköğretim öğrencilerinin empatik becerilerine etkisi*. (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 127623).
- Yılmaz, S. (2017). *Investigation of 5-year-old preschool children's biophilia and children's and their mothers' outdoor setting preferences*. (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 481531).
- Zahn-Waxler, C., Hollenbeck, B. ve Radke-Yarrow, M. (1984). The origins of empathy and altruism. *Advances in animal welfare science*. Dordrecht: Springer.

- Zahn-Waxler, C., Knafo, A., Van Hulle, C., Robinson, J. ve Rhee, S. (2004). The developmental origins of a disposition toward empathy: Genetic and environmental contributions. *Journal of Adolescence*, 2(6), 703-716.
- Zahn-Waxler, C., Radke-Yarrow, M., Wagner, E. ve Chapman, M. (1992). Development of concern for others. *Developmental Psychology*, 28(1), 126–136.
- Zhang, W., Goodale, E. ve Chen, J. (2014). How contact with nature affects children's biophilia, biophobia and conservation attitude in China. *Biological Conservation*, 177, 109-116. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/263968769_How_contact_with_nature_af

EKLER

Ek 1. Veli Onam Formu

Sayın Veli:

Çocuğunuzun katılacağı bu çalışma, “48-72 aylık çocukların doğaya yakınlık seviyeleri ve empati becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi” adıyla, 10 Ekim 2022 - 30 Kasım 2022 tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: 48 – 72 aylık çocuklardaki doğaya yakınlık seviyesi ve empati becerilerinin ölçülerek iki kavram arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırma, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü bünyesinde, okul öncesi eğitimi bölümü yüksek lisans tezinde kullanılmak amacıyla yapılmaktadır.

Araştırma uygulaması esnasında “çocuklar için empati ölçeği (ÇEMÖ)” ve “çocuk biyofili ölçeği” olmak üzere iki ölçek kullanılacaktır. Uygulama, çocuk ile birebir görüşme şeklinde gerçekleştirilecektir.

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı’nın ve okul yönetiminin de izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çocuğunuz çalışmaya katılıp katılmamakta özgürdür. Araştırma çocuğunuz için herhangi bir istenmeyen etki ya da risk taşımamaktadır. Çocuğunuzun katılımı **tamamen sizin isteğinize bağlıdır**. Öğrencilerden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacı tarafından değerlendirilecektir.

Onay vermeden önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımla,

Araştırmacı : Tuğçe TAŞÇI

İletişim bilgileri

*Velisi bulunduğum sınıfı numaralı öğrencisi
.....’in yukarıda açıklanan araştırmaya katılmasına izin
veriyorum. (Lütfen formu imzaladıktan sonra çocuğunuzla okula geri gönderiniz*).*

...../...../.....

İsim-Soyisim İmza:

Veli Adı-Soyadı :

Ek 2. Genel Bilgi Formu

Merhaba sayın veli,

Aşağıda çocuğunuza ve ailenize ait bazı bilgiler istenmektedir. Lütfen tüm soruları dikkatli bir şekilde okuyup cevaplayınız. Tüm sorulara mümkün olduğunca cevap vermeye çalışınız. Size en uygun seçeneğe çarpı işareti (X) koyunuz. Bu form bilimsel bir araştırmada kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Vakit ayırdığınız için teşekkür ederim.

Tuğçe TAŞCI

1. Çocuğun Cinsiyeti

Kız () Erkek ()

2. Çocuğun Yaşı (Ay olarak)

3. Çocuğun Kardeş Sayısı (Çocuğu dahil etmeyiniz)

Tek çocuk () 1 () 2 () 3 () 4 veya daha fazla ()

4. Çocuğun Doğum Sırası:

- () Tek çocuk
() İlk çocuk
() Ortanca çocuk veya ortancalardan biri
() Son çocuk

5. Ebeveynlerin Eğitim Durumu

	Anne	Baba
İlkokul mezunu	()	()
Ortaöğretim mezunu	()	()
Lise mezunu	()	()
Ön lisans mezunu	()	()
Lisans mezunu	()	()
Lisansüstü mezunu	()	()

6. Ebeveynlerin Yaşı

	Anne	Baba
25 yaş ve altı _____	()	()
26-30 yaş _____	()	()
31-35 yaş _____	()	()
36-40 yaş _____	()	()
41-45 yaş _____	()	()
46 yaş ve üstü _____	()	()

7. Yaşadığınız Bölge

- ☐ Şehir merkezi
☐ İlçe (merkeze yakın)
☐ İlçe (merkeze uzak)
☐ Köy

8. Çocuğunuzun doğayla iç içe olması için neler yapıyorsunuz?

- ☐ Çocuğumu nadiren doğayla vakit geçirebileceği orman, park, yeşil alan gibi yerlere götürürüm.
☐ Çocuğumu haftada bir kez doğayla vakit geçirebileceği orman, park, yeşil alan gibi yerlere götürürüm.
☐ Çocuğumu haftada 1-3 kez doğayla vakit geçirebileceği orman, park, yeşil alan gibi yerlere götürürüm.
☐ Çocuğumu haftada 4-6 kez doğayla vakit geçirebileceği orman, park, yeşil alan gibi yerlere götürürüm.
☐ Çocuğumu her gün doğayla vakit geçirebileceği orman, park, yeşil alan gibi yerlere götürürüm.
-

Ek 3. Çocuk Biyofili Ölçeği

Biyofilik madde	Biyofilik olmayan madde
Bu çocuk toprağı kazıp solucan çıkarmayı ve onlarla oynamayı seviyor.	Bu çocuk toprağı kazıp solucan çıkarmayı ve onlarla oynamayı sevmiyor.
Bu çocuk dışarıdaki hayvanları (kedi/köpek) izlemeyi ve onlarla oynamayı seviyor.	Bu çocuk dışarıdaki hayvanları (kedi/köpek) izlemeyi ve onlara oynamayı sevmiyor.
Bu çocuk vahşi hayvanlarla ilgili programları izlemeyi seviyor.	Bu çocuk vahşi hayvanlarla ilgili programları izlemeyi sevmiyor ve oyuncaklarıyla oynuyor

Ek 4. Çocuk Biyofili Ölçeği Örnek Resimler

Ek 5. Çocuklar İçin Empati Ölçeği Örnek Resimler (ÇEMÖ)

10

Ek 6. Çocuk Biyofili Ölçeği Kullanım İzni

in:sent

Etkin

SAĞ POSTA

7 ileti dizisinden 1.

Biyofili ölçeği hakkında Harici

simge yılmaz simgeyilmaz

Alıcı: ben

30 Eylül Per 20:53 (11 gün önce)

Merhaba Sevgili Tuğçe,

Öncelikle Çocuklar İçin Biyofili Ölçeğine ilginiz ve Türkiye literatüründe eksikliği görülen bu konuya ilişkin katkı sağlama yönündeki adımlarınız için teşekkürlerimi sunmak isterim. Ölçeği kullanmanızdan mutluluk duyarım. Ekte ölçek maddeleri, ölçeğin uygulanaşı ve görselleri ile ilgili dokümanlar ile; bu ölçeği kullandığım makalelerimi size iletıyorum. Biyofili ölçeğini kullanırken, ilgili dokümandaki açıklamada belirttiğim çocuklara biyofilik tercih nedenlerini araştırma durumu sizin tercihinize bağlıdır, bu açıklama yanıltıcı olmasın. Ölçeği uygularken, araştırmanızın doğasına göre buna karar verip ilerleyebilmeniz adına bunu da sizinle paylaşmak isterim.

Sevgiler,
Simge

--

Doç. Dr. Simge YILMAZ UYSAL
Mersin Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Okul Öncesi Eğitimi ABD
Mersin, Türkiye

--

Simoe.Yilmaz-Uysal_Ph.D

2_Biyofili ölçek resi....pdf

Tümünü göster

17°C Bulutlu

01:55

Ek 7. Çocuklar İçin Empati Ölçeği Kullanım İzni

